

FOLKEHØGSKOLEN

ELVERUM
FORNØYDE ELEVER
side 17

KJØKKENLEDER
SER ELEVENE
side 18

FOTO
MORTEN KROGVOLD
side 20

FOLKEHØGSKOLEN

UTGITT AV FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Redaktør:

Øyvind Krabberød

ok@folkehøgskole.no

mob. 986 27 439

Send ros og ris til:

ok@folkehøgskole.no

Redaksjonsråd:

Live Hokstad, Dorte Birch, og Angelina K. Christiansen

Kommer ut med 5 nr. pr. år

Frist for innlevering av stoff: Den 15. i måneden før utgivelse, som er 15. februar, april, juni, september og november. Stoff meldes i god tid før deadline.

ISSN 0333-0206

Design: **Supernatural Stories** (supernatural.no)

Forsidefoto: Morten Krogvold

Produksjon/trykk: **Polinor**

Papir: Amber Graphic

Abonnement: 300 kr

Annonser: 1/4-side: 2.100 kr,

1/2-side: 4.100 kr og helside: 8.000 kr

FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Postboks, 9140 Grønland, 0133 Oslo

Besøksadresse: Brugata 19, Oslo

tlf.: 22 47 43 00,

bankgiro: 8101.34.46466

fhf@folkehøgskole.no

www.folkehøgskoleforbundet.no

www.frilyntfolkehøgskole.no

Generalsekretær:

Angelina K. Christiansen

angelina@folkehøgskol.no

tlf: 959 60 115

Leder:

Live Hokstad

Gullerudvegen 16, 2849 Kapp

live@folkehøgskole.no

tlf: 918 53 885

Nestleder:

Ingvar Øydvin

Fosen folkehøgskole

Styremedlem:

Ronnie Mag-Larsen

Follo folkehøgskole

Styremedlem:

Marianne Amundsen

Agder folkehøgskole

Styremedlem:

Kristin Smith

Ringerike folkehøgskole

1. varamedlem:

Line Tirsåug

Trøndertun folkehøgskole

INFORMASJONSKONTORET FOR FOLKEHØGSKOLEN

Postboks, 9140 Grønland, 0133 Oslo

Tlf.: 22 47 43 00

if@folkehøgskole.no

Daglig leder:

Dorte Birch

dorte@folkehøgskole.no

tlf: 913 52 372

Fagpressen

F

INNHold

03

Leder, Øyvind Krabberød

04

*Portrettet –
Monica Eileen Johnsen*

07

*Foto:
Mer enn ord*

08

*Seris: Pedagogiske inspirasjonskilder,
Freire*

11

*Pedagogisk hverdag:
Kina – Møre*

14

Sangboka – et streif

17

Elverum: Fornøyde elever

18

*Kokkens:
Bømlo folkehøgskule*

20

Kunst: Morten Krogvold

22

Epsi 2020

24

Animasjon – Sandeffjord fhs.

26

Filmfestival: Movies on War

28

Benedictes metode

31

Skoleutvikling: ”Huset”

34

Vitalisme og folkehøgskolen

37

*Bøker:
Bliv et folk*

38

Tollefsen: Blikk fra kaikanten

40

*Debio:
Økologisk mat på folkehøgskole*

44

Koronafrå folkehøgskole

45

*Arbeidslivet:
Drøfting*

46

Lederen: Live Hokstad

46

Folkehøgskoleforbundet

48

Nytt fra informasjonskontoret

49

Internasjonalt utvalg

50

Folkehøgskolerådet

52

Baksiden: Tekst/diktstafetten

LEDER

SAMHØRIGHET OG FELLESSKAP I KORONATIDER

”

Venner! Det er stort i gære, gjennom en kaotisk strid, der er meget nu at lære, mest dog at forstå sin tid.

Hvor vi alle, stor og liden, som vil virke godt og frit, må, hvad end vi har mod tiden, alltid med den holde skridt.

Grundtvig

Disse linjene av Grundtvig, innledningsstrofene i diktet «Til ungdommen», skrevet for snart 200 år siden, kan kaste noen lysstreif over det livet vi står i just nå i 2021. Det handler om det stadig tilbakevendende spørsmål: Hva det er å leve som menneske, og om å holde hodene kalde, hjertene varme – midt i stormens hete. Det handler om dannelse og om å se vår egen tid i mulighetenes perspektiv.

Når dere får magasinet i hendene er det 11 måneder siden nedstengingen av norske folkehøgskoler 13. mars. Skolene ble kastet ut på dypt vann, og digital folkehøgskole var en heller absurd og utenkelig tanke. Men dere har stått i det på skolene, med alle utfordringene pandemien har ført med seg. Og elevene har hatt det bra. Der ungdom har mistet russetid og studiefellesskap har det på folkehøgskolene vært samhörighet og fellesskap. Det var meldinger om at elvene mange steder var lite lystne på å dra hjem på juleferie, de visste at de gikk til en mer isolert hverdag der hjemme.

– Jeg har verdens beste jobb, men dette året har vært noe helt annet enn vanlig. Koronaen har gitt oss begrensninger, likevel har vi kanskje et enda bedre år enn i et «normalskoleår», sier lærer på Follo, Monica Eileen Johnsen i portrettet.

I en samtale vi hadde med rektor på Elverum folkehøgskole, Per Egil Andersen, sier han: – I klassene har det blitt et tryggere miljø. Og det har helt klart vært mindre sosial angst. Det har blitt en større ro og nærhet i klassene. Vi har blitt flinkere til å drive med danning. Og vi bruker mindre tid på reising og mer på læring.

Midt i denne tid skal vi som frilynt folkehøgskole stå i vår lange tradisjon med å heve fanen for demokrati, frihet og fellesskap. Vi må være våkne. Der vår justismister nevner muligheten for portforbud, må vi stå opp for helt andre verdier som ligger i ryggmargen til den frilynte folkehøgskolebevegelsen.

Lykke til med 2021!

Øyvind Krabberød

Folkehøgskolen gis ut av Folkehøgskoleforbundet og er organisasjonens talerør overfor medlemmer, ansatte i folkehøgskolen, politikere, pedagoger og læresteder. Bladet skal sette dagsorden, speile og kommentere aktiviteten i frilynt folkehøgskole og i organisasjonen ved å bringe aktuelt pedagogisk, politisk og kulturelt stoff til inspirasjon og debatt. Folkehøgskolen legges ut på bloggen frilyntfolkehøgskole.no. Målet er å ha en vekselvirkning mellom blad og nett. Relevante blogginnlegg kan også tas inn i bladet. Folkehøgskolen startet opp som Høgskolebladet i 1904 og er medlem av Fagpressen. Magasinet redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten.

MAGASINET FOLKEHØGSKOLEN

DANSER LIVET

Tekst og foto: Øyvind Krabberød

Det nærmer seg jul. Det er grått og bart ute. Jeg skal møte Monica Eileen Johnsen, lærer på hiphop-linja ved Follo folkehøgskole. Det er koronatid og avstand, men vi treffes på cafeen Farbror Melker på Vincent Buddes plass i Moss – byen som hun vokste opp i.

Monica (34) kommer feiende for sent, med et stort, varmt avvæpnende smil, og ønsker seg ikke mer enn en kopp kaffe. Det er tid for juleferie, elevene har reist hjem – og hodet er heller tomt, innrømmer hun unnskyldende.

– Jeg har verdens beste jobb, men dette året har vært noe helt annet enn vanlig. Koronaen har gitt oss begrensninger, likevel har vi kanskje et enda bedre år enn i et «normal-skoleår». Elevene ville være igjen på skolen når juleferien startet, de har det bra, og de vet veldig godt hva som er alternativet for dem. Elevene er kommet nærmere hverandre og er mer til stede. Så hvis vi skal slutte å reise i folkehøgskolen – så må det være nå!

– Nå er jeg sliten på en annen måte. Det har vært mye organisering og planlegging - ting har blitt avlyst og alternativer og B-planer må hele tiden være på plass. Og det blir veldig mange samtaler med elevene.

NETTVERKET ER VIKTIG

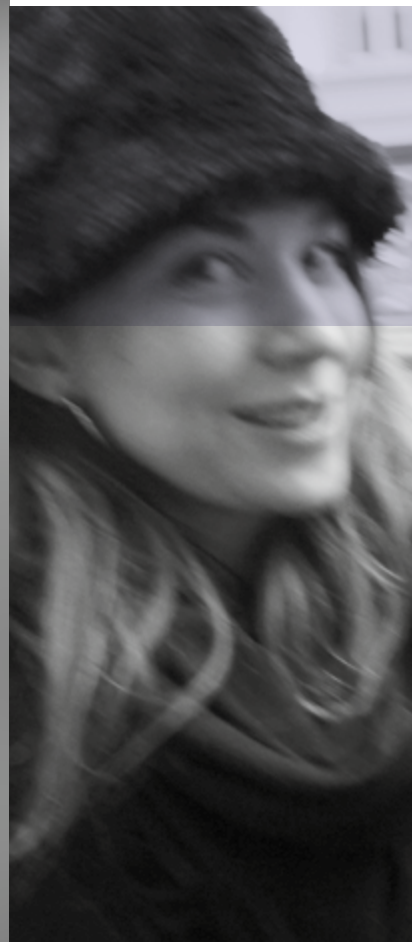
Monica er levende, hun er lett å lese – mimikk og øyne er med på notene. På Follo kom hun inn som lærer for snart fem år siden. Det var dansen som var inngangsbilletten – og folkehøgskolen fanget og fasinerte henne.

– Det startet egentlig med et oppdrag på Jeløy folkehøgskole, jeg skulle lage innslag til en avslutningsforestilling og ble hyret inn for det – etter to dager ville jeg jobbe i folkehøgskolen, smiler hun.

– Hva er det med folkehøgskolen?

– Det beste er relasjonen til elever og personalet – det store fellesskapet. Elevene er viktigst, så kollegene – og hele folkehøgskolelandskapet – det er jo som et stort «landslag». Det er alltid hyggelig å møte andre som jobber i folkehøgskolen, understreker hun. Og jammen tror jeg på damen som bor i en leilighet på Vestby, på skoleområdet.

Hiphop-danseren har prioritert å være med på samlinger hvor hun treffer andre som jobber i folkehøgskolen. Det kan være landsmøter, distriktsmøter, kurs for nye eller andre møtepunkt. Hun synes dette er kjempeviktig og benytter seg av det nettverket hun får gjennom møteplassene i skoleslaget.

DANS HAR ALLTID VÆRT MED

Monica er linjeleder på linja *HipHop* – urbane dansestiler.

Skolen presenterer linja på følgende måte:

”STREET DANCE - LET’S GROOVE - Breaking, House, Popping, Locking, Wacking, Vogueing, Hip-hop-dans, Graffiti, DJ’ing, MC’ing, Jams, Events, Battles og historie”.

Vi klipper mer:

På Hiphop linja legger vi vekt på energi, engasjement, tempo og humor. Vi er sikre på at du får et morsomt år der vi jobber hardt og systematisk i felleskap samtidig med at du har muligheten til å fordype deg innenfor dine temaer og dermed få en sterk individuell dansteknisk base.

Her kjenner journalisten at han har noen huller, men ørene er vidåpne. For Monica har dans vært med hele livet – det har rett og slett vært omdreiningspunktet i tilværelsen.

Mobilen kimer, hun MÅ bare ta den ... Hun er i en annen verden – stråler, smiler, ler. Danseren får beskjed om at hun har vunnet Ullners dansestipend fra Dansekunst Østfold, på 15.000 kroner. Dette var en stor og oppmuntrende julegave – så stemningen ved bordet holdes stadig på et høyt nivå.

15 KOMMER IKKE TIL
Å RINGE, MEN DET
KAN VÆRE ÉN SOM
HAR BEHOV

BATTLES ER VIKTIG

Monica er også en del av hiphop-miljøet i Oslo. Det er ikke så veldig stort, så hun har med seg eller møter elevene sine når de går på battles. Men linjelederen synes det fungerer, og de løper ikke ned dørstokken hennes hjemme på skoleområdet heller.

LESER:

Det beste i år krim; *Den tause pasienten*. Nå holder jeg på med Michelle Obamas siste bok.

MUSIKK:

Billie Holiday er super, og så går det mye i R&B. Ellers alltid Michael Jackson.

”SMULTRONSTELLE”:

Dansegulvet.

– Det er dans som er hovedfokuset på denne linja. De er innom break, rapp, DJ (discjockey) og graffiti – og elevene får et innblikk i dette, og det er som et bord med fire bein eller søyler. Men de er innom alt fra salsa, samtidsdans, pilates, band og rytmer til historie. De får innblikk i det å arrangere dansekonsurranser – battles – som er viktig i hiphop-miljøet.

Monica Eileen tok dans på Kirkeparken videregående i Moss og tre år ved Bårdar-akademiet i Oslo. Hun drev også dansestudio flere år i Moss før hun fulgte Flow Dance Academy i Oslo og senere fordypning i Paris. Etter hvert har hun tatt praktisk pedagogisk utdanning ved KIO, Kunsthøgskolen i Oslo – hvor hun kom inn på bakgrunn av realkompetanse.

Folkehøgskolen og dansen fyller livet til den gjennomtrente danseren. I Oslo har hun like godt også ekstra oppdrag som pedagog for en skole som jobber med å fremme street-dance.

DJ-KOMPETANSE

– Hva står ellers på programmet for deg når du har noe som kan kalles fritid?

– Jeg opparbeider meg DJ-kompetanse. Vi har kjøpt utstyr til skolen, og jeg har også kjøpt det privat. Ellers går det mye i trening – pluss venner og familie, sier den engasjerte danseren.

Folkehøgskolelæreren med stor L er tett på elevene, men også opptatt av at hun skal holde kjøret mer enn ett skoleår. Før juleferien nå, forteller hun, hadde hun elevsamtaler med alle femten på linja. En

samtale om hva de kommer hjem til, og de fikk et julekort av henne med telefonnummer og hilsen – «den er på for dere»! – 15 kommer ikke til å ringe, men det kan være én som har behov, understreker hun. Hip-hop-kulturen er forresten en delekultur. En lærer av hverandre og må gi kunnskapen videre.

Hiphop-miljøet har noen «svin på skogen» når det gjelder kvinnesyn, kjønnsroller og voldsforherligelse. Dette er ting som diskuteres og reflekteres rundt på linja. Hun er bevisst på å formidle gode holdninger til elevene.

– Framover – hvilke tanker har du om det?

– Dette er den eneste hiphop linja i norsk folkehøgskole – jeg er opptatt av at det skal være bra, og at kroppen min skal tåle det. Ellers er det åpent. Jeg elsker folkehøgskolen og det sosial-pedagogiske.

Foreløpig er det hiphop-linja som er horisonten. Ellers forteller hun at de to kattene hennes, Nusse og Bahamas, gjør en veldig god sosialpedagogisk jobb ved skolen – de er svært populære i elevflokk.

Men nå er det først julefeiring med familie. Vi trekker ut for noen fotoskudd i hus-trig desembervær og julepyntede gater. Journalisten takker for inspirerende samtale.

Fotograf Pål Bringe, elev på linja Foto Lofoten Analogt, bildet fotografert og produsert analogt, scan av reflekskopi.

Mer enn ord

mennesket i naturen
naturen i mennesket
evnen å oppleve
kunsten å skape

Peder Pedersen, fotolærer Lofoten folkehøgskole

PAOLO FREIRE

DIALOGEN OG UNDERVISNINGENS INNHOLD

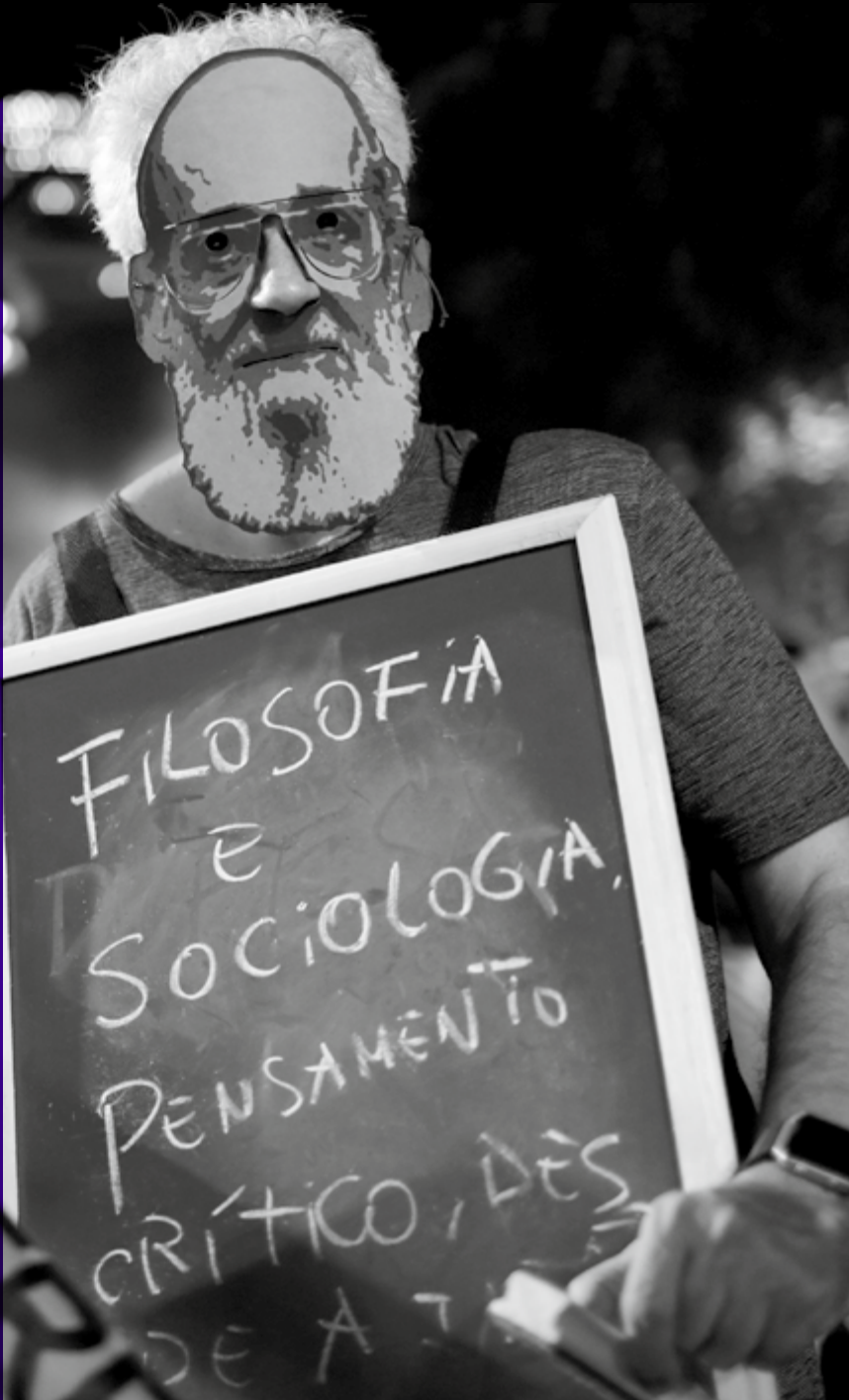

Foto: Scanpix

Etter å ha hatt stor suksess med sin metode i alfabetiseringsarbeidet blant fattige landarbeidere i Brasil, ble Paolo Freire (1921-1997) i 1963 leder for et nasjonalt alfabetiseringsprogram. Dette arbeidet ble stanset da militæret i 1964 nok en gang tok makten ved et kupp. Vanlige politiske partier ble forbudt, opposisjonelle drept og motstandere av regimet tvunget i eksil. Freire ble fengslet og senere landsforvist. Han dro til Chile hvor han skrev *De undertryktes pedagogikk* (1968). Boken beskriver hans pedagogiske metode og viser hvordan pedagogikken har et frigjøringspotensial og kan bidra til å endre samfunnet.

SAMFUNNSENDRINGER OG LIKEVERD

Freires pedagogikk er bygd opp rundt dialogen. Dialogen blir viktig fordi Freire mener at det er gjennom å sette ord på verden at vi som mennesker blir en del av verden. Menneskeverd handler om å få sin plass i verden, og den plassen kan man bare få gjennom å sette sine egne, sanne ord på verden. Derfor blir det viktig at undervisningen tar utgangspunkt i elevenes eget liv og deres opplevelse av verden. Når vi klarer å sette ord på verden, utvikler vi en kritisk forståelse og blir i stand til å se hvilke muligheter vi har. Slik legger dialogen grunnlaget for samfunnsendringer.

Freire betegnet seg selv som en revolusjonær og kristen sosialist. Dermed må han forholde seg til en politisk tradisjon som ser det som sin oppgave å opplyse folket gjennom å fortelle dem sannheten, både om deres eget liv og samfunnet. Dette er en praksis som han tar avstand fra: «Jeg kan ikke tenke for andre eller uten andre, og de andre kan ikke tenke for meg.»

Læreren må anerkjenne seg selv som en

lærende, likestilt med elevene. Sammen med elevene utforsker læreren virkeligheten og utvikler en kritisk forståelse. Med Freires egne ord formuleres det slik: «Sann undervisning drives ikke av «A» for «B» eller av «A» om «B», men heller av «A» sammen med «B», med verden som mellomledd – en verden som gjør inntrykk på og utfordrer begge parter og som fremkaller synspunkter og meninger om den.»

DIALOGER SOM SKAPER LÆRING OG HANDLING

Dialog er et møte mellom mennesker. For at vi skal kunne ha møter som skaper læring og handling, er vi avhengige av gjensidig tillit. Freire mener at gjensidig tillit skapes når dialogen preges av kjærlighet, ydmykhet og tro. I forordet til *De undertryktes pedagogikk* skriver han at mange nok vil avfeie disse begrepene som reaksjonært tøv, men for ham utgjør de grunnfjellet som dialogen bygges på. «Om jeg ikke elsker verden – om jeg ikke elsker livet – om jeg ikke elsker menneskene – kan jeg ikke delta i en dialog», skriver han. Dialog er en skapende og frigjørende

handling som krever mot og engasjement, og kjærligheten gjør dette mulig. Ydmykheten handler om å anerkjenne at i dialogen står alle likt; vi er verken idioter eller vismenn, bare mennesker som forsøker å sette ord på verden. Som mennesker er vi uferdige skapninger i en verden som hele tiden endrer seg. Vi må ha tro på mennesket og dets evne til å skape og streve etter økt menneskeverd. Troen på mennesket ligger i bunnen, og den må være der før dialogen kan starte.

UNDERVISNINGENS INNHOLD

Pedagogen må altså først anerkjenne at elevens liv er relevant i undervisning og at læreren er en lærende i like stor grad som elevene. Så etablere en gjensidig tillit basert på kjærlighet, ydmykhet og tro på mennesket. Først da er grunnlaget lagt for dialogen. Spørsmålet elevene og læreren så må stille seg er: Hva vil du føre en dialog med andre om? Dette er undervisningens innhold.

Tore Haltli, rektor Fana folkehøgskule

I vår artikkelserie om pedagogikk i folkehøgskolen ser vi på hvilke inspirasjonkilder vi kan skimte i folkehøgskolens pedagogikk utover Grundtvig. Først ute var Arild Mikkelsen med en artikkel hvor den jødiske filosofen Martin Buber trer fram. Lena Sendstad har skrevet om Kaospilotene. Olav Klonteig fulgte opp med en artikkel om den amerikanske psykologen Jerome Seymour Bruner. Rune Sødal har belyst Møtet hos Friedrich Bollnow, mens Tore Haltli tok for seg Paolo Freire og bankmetoden. Øyvind Brandt har skrevet en artikkel om montessoripedagogikken. Sigurd Ohrem presenterte filosofen Arne Næss og hans lekne livsfilosofi. Øyvind Krabberød tok for seg prosjektarbeid som pedagogisk virkemiddel. Lena Sendstad skrev om lek og læring, med Lego som eksempel. Odd Haddal besøkte Alverno College i Wisconsin. Benedicte Hambro skrev om kunsten å bruke fortellinger til oppdragelse og danning. Sigurd Ohrem så på dialog i lys av Ricoeur og Gadamer. Einar Opsvik presenterte ideen om at læring skjer mellom mennesker – sosialkonstruktivistisk læringsteori. Lev Vygotskij ble belyst av Sindre Findal Vinje. Øyvind Brandt ga oss et innblikk i John Deweys tanker. Øyvind Krabberød skrev om Summerhill-bevegelsen i England. Odd Haddal formidlet Jesus som pedagogisk forbilde. Lærer ved Solborg folkehøgskole, Geir Ertzgaard, lot seg inspirere av filosofen Søren Kierkegaard, mens Sigrud Ohrem så på Sokrates og dialogen. Inge Eidsvåg ga oss et innblikk i sitt pedagogiske ideal – Alf Prøysen. Øyvind Brandt belyste lekfolkkonferanser som metode. Sindre Vinje tok for seg aksjonsforskning i et historisk lys. Willy Aagre skrev om legenden Anna Sethne. Øyvind Krabberød gravde i Nils Christies tankegods rundt pedagogikk, mens Synne Platander ga oss et innblikk i playbackteater – et moderne leirbål. Michael Noah Weiss skrev om filosofisk praksis. Sigurd Ohrem besøkte Camphillbevegelsen og Vidaråsen, mens Arild Mikkelsen ga oss et innblikk i K.E. Løgstrup sin tankeverden. Sigurd Ohrem tok for seg Steinerpedagogikken, mens Kim Sivertsen fra Nansen Fredssenter skrev om deres dialogmetode. Knut Arild Melbøe gjorde et reformpedagogisk streiftog, mens Mai-Evy Bakken gikk inn i Hans Børli's tankeverden i jubileumsåret for dikteren. Øyvind Krabberød åpnet opp døren til Levande verkstad som metode og tankegang, skrev om arbeidets pedagogikk og Célestin Freinet. Turid Ulven presenterte tenkningen til svært aktuelle Gert Biesta. Nå skriver Øyvind Krabberød om det radikale skoleprosjektet Forsøks-gymnas i Oslo. Øyvind Krabberød skrev om det radikale skoleprosjektet – Forsøksgymnas i Oslo. Debattformen FRIROMMET, ble belyst av Tore Haltli, mens Sigurd Ohrem skrev tok for seg reformpedagogikken i Norge. I magasinet nr 4 2019 skrev Angelina K. Christiansen en utdypende artikkel om Montessorimetoden, som ble etterfulgt av en artikkel om den sveitsiske pedagogen Heinrich Pestalozzis pedagogiske tanker – av Øyvind Krabberød. Arild Mikkelsen skrev så artikkelen; Jürgen Habermas, Grundtvig og folkehøgskolen. Einar Opsvik søkte tilbake til renessansen og belyste Dante som pedagogisk inspirasjonskilde. Wolfgang Klafki, dannelsingspedagogikkens jordmor, ble belyst av Geir Ertzgaard. Tore Haltli har så skrevet to artikler om brasilianeren Paulo Freire, hans pedagogiske univers og filosofi.

ELVERUM FOLKEHØGSKOLE:

PANDEMIEN HAR GITT MER DANNING

Vi traff rektor Per Egil Andersen for en liten prat under filmfestivalen *Movies on War*. Festivalen gjennomføres overraskende nok, men med strenge restriksjoner.

Det har blitt et annerledes skoleår med et uvant fokus. Elverum folkehøgskole var tidlig i gang med arbeid rundt smittevern – før nedstengningen 13. mars. Etter vinterferien tok de kontakt med smittevernlegen og innførte ekstra renhold og opprettet et isolat – før elevene måtte sendes hjem. Det gjorde at de kom tidlig i gang med gode rutiner. Nå har de ukentlig kontakt med smittevernlegen.

Da nedstengningen kom i mars ble elevene sendt hjem, også deres internasjonale elever ble rådet til å dra hjem – halvparten dro direkte.

Gjennom pandemiperioden, når elevene var hjemme i vår, har lærerne møttes – med avstand.

– Det passet for oss – fellesskapet er viktig. Det var en «snille» vår, mindre tid til studieturer og tilsyn – det gjorde at vi forlenget arbeidsåret med en uke, lærerne var enige. Tida ble brukt til kurs. De gjennomførte en del sommerkurs – hvor smittevernlegen satt reglene – alt ansvar ligger hos han. Og vi har fulgt reglene, sier rektoren.

Ved skolestart slapp ikke foreldrene inn på skolen. Elevene rapportere hvor de hadde vært den siste uken. Eleven var så med linja si på campus i 14 dager.

– Innholdsmessig hadde vi mye opplegg klart, vårt dannelsesprogram ga oss god base å ta av.

Når vi besøker skolen er det god stemning, elevene er gruppevis i kohorter med klassen sin. Frokosten serveres fra en «bar» hvor internatleder Kristin Handberg Rørvik smiler lurt bak munnbindet.

Per Egil forteller at de til stadighet kommer med påminnelser om reglene som skal følges. Alt av informasjon om pandemien, internt og eksternt, går via rektor.

– Vi har fokus på det vi kan gjøre noe med, og ikke på det vi ikke kan påvirke. Personalet har støttet godt opp om tiltakene. I klassene har det blitt et tryggere miljø. Og det har helt klart vært mindre sosial angst. Det har blitt en større ro og nærhet i klassene. Vi har blitt flinkere til å drive med danning. Og vi bruker mindre tid på reising og mer på læring, understreker rektoren.

Andersen er glad for mindre reising, men har når vi treffes i november, et håp om at planlagte turer til Afrika kan gjennomføres. Selv om det har vært mindre smitte i Afrika, kan det nok bli vanskelig å gjennomføre disse nå, innrømmer han i januar.

– Vi har hatt en god høst, men vi er prisgitt flaks, selv om vi har øvd mye på smittevern. Elevene må søke når de reiser bort fra skolen, og skulle de gå på pub risikerer de å miste skoleplassen, forteller han. I juleferien har de hatt litt over 20 utenlandske elever som mer eller mindre har holdt hus på skolen – med mat og noen oppgaver på linjene.

Da denne saken skulle skrives ut i januar var situasjonen for skolen endret. Etter de strenge reglene som ble innført i landet etter nyttår, men som ikke påla folkehøgskolene å stenge dørene – ble Elverum en av de skolene hvor smittevernlegen lokalt la ned forbud mot skoleoppstart.

– Nå starter vi opp 13. januar. i kohorter, underviser, bor, spiser og har fritidsaktiviteter i kohorter, dvs. linjene. De første ti dagene etter samme mønster som ved skolestart i høst. Vi kutter ut vinterferien. Elevene mister totalt sett ingen skoledager. Vi har de samme smittevernreglene som vi har hatt tidligere, ekstra renhold, så liten kontakt som mulig mellom avdelinger og ansatte. Ansatte som har kontor er spredt over hele skolen så de ikke er nærkontakter. Når det gjelder reising skal alle linjene reise i Norge, men vi gjør alt vi kan for å få til tur til bistandsprosjektet i Kasese i Uganda og opphold på Lamu Island i Kenya, avslutter Per Egil Andersen.

Tekst og foto: Øyvind Krabberød

LINJEN KINA

Midtens rike

PÅ MØRE FOLKEHØGSKULE

OPPSTART AV LINJEN KINA – MIDTENS RIKE

For de aller fleste nordmenn er Kina et land innhyllet i tåkeslør, men interessen for dette fremmede landet i det fjerne har økt i takt med globaliseringen. På høsten i 2002 ble jeg spurt om jeg kunne tenke meg å jobbe på Møre Folkehøgskule i det naturskjønne Ørsta. Skolen ønsket å starte opp en linje for Kina-interesserte elever. Linjen skulle favne over kinesisk språk, kinakunnskap og en 6-7 ukers spesielt tilpasset rundreise i Kina. Svaret var selvsagt ja. Etter 18 år snurrer fortsatt karusellen.

STADIG UTVIKLING AV LINJEN

Min tidligere erfaring med undervisning av ungdom kommer fra universitet i Beijing. Selvfølgelig hadde jeg begrenset innsikt i hvordan livet og systemet på en folkehøgskole var, og de første årene på Møre Folkehøgskule var ikke så lette. Emnene som omhandlet Kina var mange og forskjellige, bl.a. myter og mytologi, nasjonalskatter, skolesystem, festivaler, tekultur, politikk, dagens samfunn, aktuelle hendelser og den mangfoldige historien for å nevne noen eksempler. Forelesning ble i begynnelsen brukt som den normale undervisningsformen. Etter hvert begynte jeg å innse at denne undervisningsformen fungerte godt kun for skoleflinke elever, men selv de kunne også fort bli lei av en så ensartet form. Gruppearbeid med diskusjon, individuelt arbeid med analyse, samarbeidsleker, dokumentarfilmer og håndarbeid med kinesisk knutekunst og origami ble etter hvert en del av undervisningen.

Siden år 2009 har lærer Haibiao hatt hovedansvar for språkundervisningen pluss for elevenes innføring i det kulina-

riske Kina, altså i matlaging. Haibiao har underveis utarbeidet en lærebok i kinesisk språk og kalligrafi tilpasset for folkehøgskoleelever. Innholdet i undervisningsplanen justeres hvert år, noe som henger sammen med vurderingen av elevenes innsats og elevenes vurdering av undervisningen. Ukentlig blir elevene introdusert for et nytt kapittel i praktisk mandarin, og det medfører også en innføring i tradisjonell kinesisk musikk, popmusikk og kinesiske musikkinstrumenter. En test, rettere sagt en språklek i slutten av uken gjennomføres for at elevene selv skal se hva de faktisk behersker. Gjennom arbeidet med språket øves det også på å skrive kalligrafi, et av Kinas mange estetiske og kunstneriske uttrykk. Hvert år lærer klassen en kinesisk sang som det danses til. Dansen blir ofte god og hyggelig oppvarming til time-ene i den kalde og mørke årstiden.

All undervisning kan ikke foregå innenfor klasserommets fire vegger. I en periode på to til tre uker lærer derfor elevene å lage kinesiske matretter. Klassen har da ekstra undervisning på kjøkkenet når kjøkkenpersonalet har gått hjem for dagen. Et kinesisk ordtak lyder: «Mat er himmelen for folket». Vi er ikke i tvil om at dette også gjelder for nordmenn. Matlaging har vært et gledens kapittel i alle de år det er blitt undervist i faget. Når god mat blir laget, klasserommet pyntet og bordene dekket, sitter hele klassen samlet og spiser. Kvelden fortsetter med leker og kos, enten arrangert av oss lærere eller av elever.

Skolen har vakker beliggenhet med bratte Sunnmørsalper på tre sider og en storslagen fjord på den fjerde. Med jevne mellomrom drar klassen ut og gjør seg kjent i distriktet. Finvær inviterer oss til fjells. Ellers kan vi trekke innover i en av dalene til bålkos og svartbrent brøddeig på pinne. Innimellom har vi gymtimer for å gjøre oss fysisk klare for en seks ukers reise som venter i mars og april.

Ettersom vi stadig fikk spørsmål om Japan i undervisningen, bestemte vi oss fra 2015 for å legge inn undervisning om Japan og japansk språk i opplegget. Sammenligning mellom Kina og Japan har etter hvert blitt en viktig del av programmet. Så langt har dette fungert fint selv om oppholdet i Kina måtte reduseres fra seks til knapt fem uker for å gi rom til ca. 10 dager i Japan.

HÅPSKOLEPROSJEKTET

Håpskoleprosjektet har helt siden oppstarten i 2003 vært en viktig del av innholdet på linjen, både i Norge og Kina. Elevene i kinaklassen har hvert år drevet veldedighetsarbeid for å samle inn penger til en barneskole i et fattig fjellområde i det sørlige Kina. Hele skolen hjelper til ved årlig å arrangere «løp for håpskolen». Med vår støtte har denne barneskolen fått to nye skolebygninger med innlagt vann,

**ET KINESISK
ORDTAK LYDER:
«MAT ER HIMMELEN
FOR FOLKET».**

Foto: Haibiao Miao

bibliotek, et laboratorium, kjøkken, matsal og sovesaler. Siden 2018 har vi begynt med økonomisk støtte til en ny barneskole i samme område. Med denne hjelpen har den nye skolen, som har tre klasser, allerede blitt utstyrt med kjøkken og matsal.

På den seks ukers lange studieturen setter vi av to til tre dager til opphold på Håpskolen som er en skole på barnetrinnet. Våre elever får til oppgave å være sammen med de kinesiske ungene i lek og i undervisning - undervisningen er konsentrert om engelsk. Samtidig får elevene utfordret sine språkferdigheter som de har opparbeidet seg i løpet av skoleåret. For våre elever innebærer møtet med barna på Håpskolen et av de sterkeste inntrykkene på hele studieturen.

STUDIETUR

Studieturen er naturlig nok årets høydepunkt for elevene, og vi er tilfreds med at elevene får en studietur som et reisebyrå ikke kunne gitt dem. Visst får de møte pandaer, gå på Den kinesiske mur, vandre i Den forbudte by, seile på den naturskjønne Li-elven, vandre på gatene i hypermoderne Shanghai. Men flere er dagene i områder der turister normalt ikke når, til templer og helligdommer utenfor

allfarvei, små landsbyer langt fra de store severdighetene, en fjellbestigning, den nevnte Håpskolen og endrede kostnusslag ettersom vi forflytter oss gjennom nye regioner. Vår ambisjon er at elevene skal få møte og gjøre seg erfaringer med så mye som mulig av det som har vært presentert og gjennomgått på skolen. At planlegging og gjennomføring av turen ligger i våre egne hender innebærer også at ingen tur blir lik en annen. Erfaringer fra en tur fører til justeringer og endringer på den neste.

UVISS FREMTID OG JUSTERT OPPLEGG

Covid-19 pandemien har gjort at 2020 ble ulik alle andre år. Det internasjonale samfunnet har håndtert pandemien på forskjellige vis, og ulike land befinner seg i ulike stadier av krisehåndtering og gjenoppretting. Om det blir studietur i 2021 vet ingen. Kinalinjens “klasserom” har krympet når vi ikke har kunnet reise, men verden har også kommet nærmere når den gjensidige avhengigheten er kommet tydelig til syne.

Dagens situasjon har nødvendigvis endret undervisningsopplegget. Nye elementer har blitt tatt inn i undervisningen. Kinesiske festdager og festivaler benytter

SUMIN QUI
LÆRER PÅ KINA - MIDTENS RIKE MED JAPAN

- Utdannelse i språk, litteratur og lingvistikk på unversitetet i Beijing og i Stockholm
- Jobbet som lærer på universitetet i Beijing
- Jobbet som tolk og oversetter både i Kina og Skandinavia
- Er lommekjent i Kina og bereist i Øst-Asia
- Skreddersydd og ledet utallige reiser både for grupper og individuelle backpackers til Kina og andre asiatiske land
- Startet kinalinja år 2003

vi til å aktualisere dem i klasserommet. Slikt skaper variert og eksotisk stemning i klasserommet, og bidrar ikke minst til å skape velkomne avbrekk i undervisningen. Stas ble det da klassen lagde forberedelser til feiring av Kinas nasjonaldag og fikk tilsendt med gaver fra Kina. I februar 2021 blir det kinesisk nyttårsfeiring og lyktefestival. Dette bringer inn nye oppgaver og nye utfordringer også for oss lærere. For skal det gjøres, skal det gjøres skikkelig. Og Midtens rike fortsetter og fascinerer.

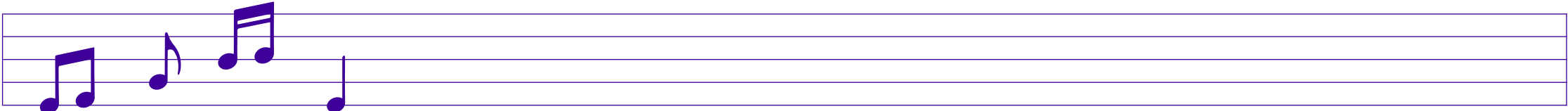
Jeg avslutter med et lite glimt inn i den kinesiske visdomslitteraturen ved å sitere den kinesiske filosofen Zhou Zi som levde på 300-tallet f.Kr.: «Hva et menneske vet når ikke opp mot hva det ikke vet.»

Sumin Qui

SONGBOKA

Haldis Brubæk, rektor Romerike folkehøgskole

Eg byrja å jobbe som lærar på Sogndal folkehøgskule i 1990. Som her på Romerike folkehøgskole starta dagen med allsong. Eg vart glad i det det frå første stund, og er det framleis. Songboka alle elevane fekk i 1990 var grønn og fin med tittelen Songbok for folkehøgskolen, utgitt av Norsk Folkehøgskolelag i 1982. Det var ei revidert utgåve av Olaus Alvestads «Norsk Songbok» som kom ut første gong i 1898.

Den eldste Alvestad-songboka eg fann på biblioteket på Romerike Folkehøgskole var frå 1958. Den likna ikkje songboka vi nyttar i dag, sjølv om det i alle føreord i seinare utgåver står at songboka byggjer på Alvestads songbøker. Kva er likt, og kva er ulikt? Kva songar har overlevd frå Alvestads «Norsk songbok» fra 1958 og over til dagens «Norsk sangbok» frå 2012?

EIT TYDELEG BROT

Songene er i begge bøker delt inn i emner. I 1958-utgåva er emna:

Morgon, Kveld, Jul, Nyår, Påske, Pinse, Kristendom og norskdom, Andre salmar og songar med religiøst innhald, Fedrelandet, Morsmålet, Flagget, Norsk reising, Heimen, Arbeidslivet, Sjøen og sjølivet, Soga,- Fridom og framgang, Skule og opplysning, Songen, Menneskelivet, Ungdom, Danmark, Finland, Færøyene, Island, Sverige, Norden, Leikviser. Det er kun nordiske songar, og flest norske.

I revidert utgåve fra 1970 har det kome med ti engelske og ni tyske songar.

Utgåva som kom i 1982 var eit tydeleg brot med tidlegare utgåver. I føreordet står følgjande:

«Det har dei siste åra kome sterke krav om ein grundig revisjon

av Alvestad: Norsk songbok. Vi i nemda er heilt ut samde i dette, og har hatt det som rettesnor i vårt arbeid....Samtidig har vi prøvd å ta vare på det mest verdifulle stoffet frå Alvestad.»

Boka endra navn frå «Norsk songbok» til «Songbok for folkehøgskolen». Innholdet har dreid frå emne som «Fedrelandssongar» og «Norsk reising» til «Viser» og «Negro Spirituals». Det er 42 engelske songar. I 1991 kom det ut ei blållilla bok med 100 fleire songar, men den var likevel ganske lik 1982-utgåva.

SONGAR FRÅ UNGDOMSKULTUREN

I 1998 kom ein ny revisjon, som representerte nok ei ny, stor endring. Reidar Skagestad, som då var rektor på Romerike Folkehøgskole, satt i songboknemnda. Tittelen vart endra attende til «Norsk sangbok», og kom ut i ei helt ny form og farge. Boka var oransje. Ho er ikkje delt inn i emne.. Mandatet til songboknemnda var:

«Nemnda skal presentere den folkelege songtradisjonen og tradisjonen med song i folkehøgskulen. Den nye songboka skal ha innslag av salmar, nasjonale og nordiske songar og songar frå ikkje-nordiske land. Nemnda skal finne fram til nyare songar og viser som speglar samtida på ein god måte.»

I føreordet står det at nemda har teke med ei rekkje populære songar frå ungdomskulturen i 1950 og 1960-åra, og at musikalstoff og julesongtradisjonen var vektlagt. Det står vidare at linja attende til Alvestad er markert, samstundes som nemda ikkje finn det problematisk å kalle ei bok som og har engelsk innhald, for norsk.

Boka vi nyttar i dag er frå 2012. Emna er:

Barnesongar, Julesongar, Religiøse songar, Spirituals og afri-

kanske songar, Songar frå musikalar og filmar, Ballader, Pop og rock, Jazz og latin og Folkemusikk.

Innholdet var i 1958 i mykje større grad enn i dag prega av norskdom, fedreland, folkesong og kristendom enn dagens utgåve. I dagens songbok er det 160 engelske songar, ein tysk, ein fransk og nokre afrikanske og latinamerikanske songar. Resten er nordiske. Det engelske språket har vorte meir og meir dominerande på bekostning av norsk og andre språk. Det er bra med eit felles globalt språk som engelsk, men morsmålet er helt grunnleggjande i Grundtvigs skuletankar. Inntrykket mitt er at fleire og fleire norske artistar vel å synge på norsk. Det er bra i eit samfunn kor engelsk språk dominerer på så mange område. Eg trur og at det er lettare å skrive poetiske, uttrykksfulle og gode tekster på eige morsmål enn på engelsk, så det er å håpe at fleire og fleire låtskrivarar nyttar norsk språk.

FØKK LUNSJ

Det er verdt å merke seg at emnet «Negro spirituals» frå bøkene på 80- og 90-talet har vorte til «Spirituals» i 2012-utgåva. Det har å gjere med ord ein ikkje nyttar lenger, sjølv om «Negro spirituals» seier noko om kvifor denne musikken oppsto nettopp hos svarte i slavetidas USA, som ei blanding av afrikansk og europeisk/amerikansk musikk, med kristent innhald. Innhaldet var ofte knytta til lengting etter fridom. Sjangeren har hatt stor påverknad på seinare populærmusikk.

På Romerike Folkehøgskole hadde vi for et par år sidan ei avstemming over kva for songar frå songboka vi ønska å ha som allsong minst ein gong i løpet av skuleåret. Dei ti som fekk flest stemmer var:

De nære ting, Så seile vi på Mjøsa, Vårherres klinkekuler, Hva solskinn er for det sorte muld, Mellom bakkar og berg, Å for ein strålende morgon, Lykkeliten, Kråkevisa, Jeg snører min sekk og Jeg råde vil alle i ungdommens dager.

Eg presenterte dette for årets kull. Dei byrja å le. Eg trur dei syntes det var vel traust. Dei vart etterpå utfordra i grupper for å foreslå kva for ti songar dette kullet ville ha i ei ny songbok. Resultaett (dei ti songene som fekk flest stemmer), var:

Fairytale (Alexander Rybak), Føkk lunsj (Karpe), Grace Kelly (Mika), -Har du fyr (Hekla stålstrenga), I want it that way (Backstreet Boys), Lite og stort (No. 4), Pianoman (Billy Joel), Riv i hjertet (Sondre Justad), Spis din syvende sans (Karpe), Vi er perfekt men verden er ikke det (Astrid S.)

46 SONGAR HAR «OVERLEVD»

Vi skal lytte til dei unge.. Men dei unge skal og lytte til godt vaksne. Og alle skal vi lytte til dei som levde før oss. Det ligg mykje folkeopplysning og allmenndanning i vår nasjonale- og nordiske songskatt.

Alvestads 1958-utgave hadde 622 songar. Den kvite 2012-utgåva har ca 700. 46 songar har klart å «overleve» frå 1858-utgåva og til den nyaste boka. Stikkord for desse songane er: fedrelandsongar, folkeviser, folketonar, salmar, songar og salmar av Grundtvig, julesongar, dei nordiske nasjonalsongane, nynorske songar og songar frå 1800-talet. Det blir interessant å sjå kva songar av desse som kjem med i songboka som kjem i 2021.

Her er dei songene som står i både den eldste og den nyaste songboka frå biblioteket på Romerike Folkehøgskule:

Tittel	Tekst	Melodi	Sjanger	Språk
Alltid freidig når du går	C Richards 1867	C.E. Friedrich Weyse 1838	Salme	Norsk. Bokmål. Oversatt
Astrid, mi Astrid	Omdiktning etter Horats: Hans Hanson 1816	Lindeman 1850	Folkevise	nynorsk
Blant alle lande i øst og vest	Ole Vig 1850	Hans Mathisson-Hansen ca 1850	Fedrelandssong	Norsk. Bokmål
Blåmann	Aasmund O. Vinje Før 1897	Anne Håvie 1870	Norsk vise	nynorsk
Dei gamle fjell i syningom	Ivar Aasen 1863	Norsk folketone	Norsk vise	Nynorsk
Deilig er den himmel blå	N.F.S Grundtvig 1810	Melodi fra Danmark	Julesong	Dansk. Oversatt til bokmål
Deilig er jorden	B. S. Ingemann 1850	Breslau 1842	Julesong	Bokmål. Oversatt fra
Den fyrste song	Per Sivle 1877	Lars Søråas	Norsk vise	Nynorsk
Der er et yndigt land	Adam Oehlenschläger 1823	Hans Ernst Krøyer 1820	Dansk nasjonalsong	Dansk
Det hender seg ofte	Petter Dass 1703	Ole Olsen	Opprinnelig en bryllupssong	Norsk
Det leikar so mangt (Trollvise)	Hulda Garborg	Islandsk folketone	Folkevise	Nynorsk
Det var en lørdag aften	Trad 1800	Dansk folketone	Folkevise	Dansk
Du gamla, du fria	Richard Dybeck 1844	Svensk folketone	Svensk nasjonalsong	Svensk
Eg gjette Tulla	Trad	Norsk folketone	Folkevise	Nynorsk. Telemark
Eg heiter Anne Knutsdotter	Claus Pavel Riis 1865	Norsk folketone	Folkevise	Nynorsk
Eg heiter Håvard Hedde		Norsk folketone	Folkevise	Nynorsk, Setesdal
Eg veit ei lita jente	G.R Schirmer	Norsk folketone	Folkevise	Nynorsk
Er lyset for de lærde blot	Grundtvig	Erling Lindgren 1984	Folkehøgskole	Dansk
Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord	Grundtvig 1839	Thomas Laub 1920	Folkehøgskole	Dansk
Fagert er landet	Anders Hovden	Melchior Vulpius	fedrelandssalme	Nynorsk. Oversatt?
For Norge, kjæmpers fødeland	Johan Nordahl Brun	André Gr’etry	fedrelandssong	Bokmål
Gud sign vår konge god	Engelsk nasjonalhymne ca 1860	N. Vogtmann 1879. Norsk: Gustav Jansen 1915	Thesaurus Musicus London 1744	Bokmål, oppr. engelsk
Herre Gud ditt dyre navn og ære	Petter Dass 1698	Norsk folketone fra Ørsta	Salme	Bokmål
Hu heil Kor er det vel friskt og lett	Kristofer Janson	Norsk folketone	Vise	Nynorsk
Hvad solskinn er for det sorte muld	Grundtvig ca 1850	Thomas Laub	Folkehøgskole	Dansk
Ingrid Sletten	Bjørnstjerne Bjørnson	Rikard Nordraak	Vise	Bokmål
Ja alle saman me med lyt vera	Olaus Alvestad	Norsk folketone	Fedrelandssong	Nynorsk
Ja lat oss strida og lat oss tru (Strid for fred)	Arne Garborg Før 1894	Carl Gustav Sparre Olsen	Fedrelandssong?	Nynorsk
Ja vi elsker dette landet	Bjørnstjerne Bjørnson	Rikard Nordraak	Norges nasjonalsong	Bokmål
Jeg er havren	Jeppe Aakjær 1916	Aksel Aagerby 1916	Vise	Bokmål
Kom mai du skjønne milde	Christian Adolf Overbeck før 1821	Mozart	Vårsong	Bokmål
Kristallen den fina		Svensk folketone	Svensk folkevise	Svensk
Mellom bakkar og berg	Ivar Aasen 1863	L.M Lindeman	Fedrelandssong	Nynorsk
No livnar det i lundar	Elias Blix 1875	L.M Lindeman	Salme	Nynorsk
No ser eg atter slike fjell og dalar	A.O Vinje 1860	Edvard Grieg	Nasjonalromantikk	Nynorsk
Norge, mitt Norge	T. Caspari Før 1901	Alfred Paulsen	Fedrelandssong	Bokmål
O, Gud vors lands	M. Jochumsson 1874	S. Sveinbjørnsson	Islands nasjonalsong	Islandsk
Og vesle lerka	Per Sivle før 1896	Lars Søråas	Norsk vise	Nynorsk
Pål sine høner	Utgitt i bok 1863	Norsk folketone fra Gudbrandsdalen	Norsk folkevise	Nynorsk
Se Norges blomsterdal	Andreas Aabel Ca 1850	Tysk folketone	Folkevise	Bokmål
Småsporven gjeng i tunet	Arne Garborg Før 1895	Catharinus Elling	Folkevise	Nynorsk
Til lags åt alle kan ingen gjera	Ivar Aasen Før 1863	Norsk folketone	Norsk vise	Nynorsk
Vår Gud han er så fast en borg	Martin Luther	Martin Luther. Norsk tekst: Landstad	Salme	Bokmål
Vårt land, vårt land	J. L. Runeberg 1846	Fredrik Pacius 1843	Finlands nasjonalsong	Svensk. Oversatt fra finsk?
Å, eg veit meg eit land	Elias Blix Før 1896	Anton Thomsen	Nasjonalromantikk	Nynorsk
Å leva det er å elska	Anders Vassbotn 1893	Per Stenberg 1923	Salme	Nynorsk

Et fornøyd firkløver: F.v. Tine Folkvord, Lars Jørgen Braathen, Frida Johnsen og Olav Isak Nilsen Utgaard.

ELVERUM:

FOLKEHØGSKOLE DET BESTE VALGET I ÅR

Denne gjengen på Elverum folkehøgskole har et supert år på folkehøgskole.

Vi besøker Elverum folkehøgskole under filmfestivalen *Movies on War*, og benytter anledningen til en liten prat i biblioteket med fire av årets elever. Det er november og et godt snødryss har gjestet Østerdals-byen.

Det er godt humør rundt bordet, og det er unison enighet om at de har det godt på folkehøgskole – midt under pandemien. Olav Isak Nilsen Utgaard er elektriker, men har tatt seg et år på folkehøgskole. – Jeg har aldri hatt det bedre, det er et av de beste valgene jeg har gjort – angrer ikke et sekund på det, slår han fast.

I starten av skoleåret var de delt klassevis med to ukers karantene, og med måltider på forskjellige tidspunkt. Etter to uker var hele skolen én kohort. Men det er noen strenge rammer. En tur på byen er forbudt – det er det ikke snakk om. Det er mindre fellessamlinger, i starten av skoleåret hadde de ord for dagen ute.

Skolen har 137 elever. De berømmer det gode miljøet hvor det er lett å bli kjent med nye. Men det er et konsentrert skoleliv, det er bare for å handle litt de beveger ut i byen. Ellers er det turer med linjer det går i.

Tine Folkvord fra Klepp på Jæren går på Afrika/bistand-linja. Her er reisen til Afrika i mars en viktig del av det hele. Nå er det

ganske usikkert om det blir noe av den. – Det er selvfølgelig kjøpt hvis ikke reisen kan gjennomføres, men det er viktig å ha det fint her og nå, sier Tine. Det høres ut som en veldig godt holdning.

Olav Isak går på snowboard/freeski, planen var å reise til Alpe-ne – Sveits og Frankrike, det er ikke avlyst, men henger nok i en tynn tråd. – Det går bra, vi har Hemsedal og Trysil, smiler han.

Lars Jørgen Braathen er som kompisen Lars Jørgen fra Eidsvoll og går også på snowboard. Han er utdannet elektriker, men er i tenkeboksen på hvor veien går videre. Det kan bli videreutdanning, men han har også en liten drøm om å gjøre noe mer innen snowboard.

Frida Johnsen fra Stavanger går også på Afrika/bistand. – Jeg valgte linja i stor grad på grunn av reisen, men det gjør ikke så mye om studieturen avlyses. Året har vært supert, så det går bra. Kanskje prøver hun et år ekstra som stipendiat og får med seg Afrikaturen neste skoleår.

Journalisten takker for en oppløftende samtale med det flotte firkløveret. De er enige om at folkehøgskole utvilsomt er det beste de kunne gjort dette året. – Vi er heldige som kan være sammen med 137 medelever, slår gjengen fast.

Tekst og foto: Øyvind Krabberød

BØMLO FOLKEHØGSKULE: KJØKKENLEDER SOM SER ELEVENE

En planlagt tur til Bømlo i november måtte avlyses på grunn av korona-utbrudd på skolen i vest. Nå må vi nøye oss med en telefonsamtale med den erfarne kjøkkenlederen ved Bømlo folkehøgskule, Irene Dybsland (60).

For Irene har vært med på hele reisen, fra skolen startet opp som Olavskulen i 1983, 22 år gammel, hele 37 år har det blitt. Det er en særdeles positiv dame jeg har på tråden, som sier det er fantastisk å gå på jobb fremdeles, og jeg tror på henne. – Ingen dager er like, og det er så mange flotte ungdommer å bli kjent med. Og vi som jobber på skolen deltar alle i det sosialpedagogiske arbeidet. Det er ikke noe adgang forbudt-skilt å se på dette kjøkkenet. Det er viktig for oss å se elevene og å være åpne for en samtale. Dette får vi tilbakemelding på gjennom skoleevalueringen at er viktig for mange av de unge.

Nå er de midt i pandemien, og elevene har ti dagers karantene etter juleferien. Ved bordservering sitter de husvis. Noe ekstraarbeid er det, men kjøkkenlederen klager ikke.

– Hva er viktig for deg i ditt arbeid som kjøkkenleder?

– Det er å legge opp til et sunt og næringsrikt kosthold som elevene liker. – Det er som å gå opp til eksamen hver dag. Vi har en kasse i matsalen hvor elevene kan komme med ønsker, det synes vi er hyggelig. Det beste de får er taco. Vi kjører ikke fredagstaco, men søndagstaco. De blir visst aldri lei av å spise denne latinamerikanske retten, smiler hun.

– Vi prøver å lage mat i de unges sjangre, men er også opptatt av tradisjonsmat. All mat lages fra bunnen – og elevene er veldig fornøyde.

Skolen er Miljøfyrtårnsertifisert så en viss prosent av maten/råvarene de bruker må være økologiske. Innkjøpene gjøres stort sett gjennom Asko, men laks kjøper de lokalt. De kjøper også noe Fairtrade, men hun sier at utvalget til Asko der er litt dårlig.

Mandag er kjøttfri dag, mens fisk serveres to dager i uka. Sist år var det hele 25 som valgte vegetarisk og 2-3 veganere. Denne maten settes på eget buffetbord. Elevene betaler ikke noe ekstra for dette.

– Og hva er det du liker best å spise?

– Jeg bor jo her på Bømlo ved havet, så jeg er veldig glad i fisk – men liker det meste. Variasjon tror jeg på.

– Og hvilke aktiviteter står på menyen i fritida?

– Jeg har en mann som er pensjonert lærer – vi gjør en del fosterhjemsarbeid sammen, og har en fosterjente hos oss. Ellers elsker jeg naturen – og tar inntrykkene rett inn uten lydbok eller musikk. Jeg er glad i å fiske – da tar jeg båten ut, slår av motoren, og lar det flyte. Ellers blir det en del lesing, gjerne krim, avslutter den positive kjøkkenlederen på Bømlo.

Øyvind Krabberød

OPP— SKRIFT

HER ER EI OPPSKRIFT PÅ KYLLINGSUPPE,
SOM ER VELDIG POPULÆR, NO VINTERSTID!
MYKJE GODE SMAKAR SOM ELEVANE ELSKAR!

1 STOR LØK
1 PURRELØK
1 RØD PAPIKA
1 BOX MAIS
2 KYLLINGFILET (STRIMLES)
1 LITER KYLLINGBULJONG
1 TS. GARAM MASALA
1 TS. KARRI
1 TS. CHILLIPEPPER
1 BEGER CREAM FRESH

SERVERES MED NYBAKT GROVT BRØD E.L

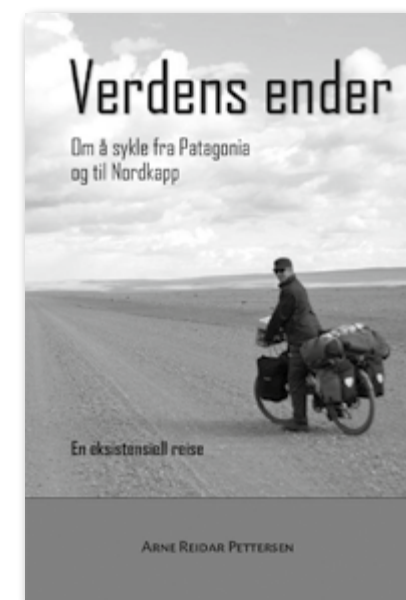
BOKOMTALE: VERDENS ENDER

Verdens ender er en 23642 kilometer lang sykkelreise som trås i gang i verdens sørligste by, Ushuaia i Argentina. Den ender i snø og kuling på Nordkapp i Norge. Mellom disse vindfulle verdens ytterpunkter sykler Cosima J. B. Pettersen og Arne R. Pettersen store deler av Sør-Amerika, krysser USA og Canada og trækker rundt Island og opp gjennom Norge.

Reisen trår og ruller i lag med litteraturen, historien, politikken og økologien. Noen av våre medreisende er Alexander von Humboldt og Charles Darwin, revolusjonshelten Simón Bolívar, dikteren Pablo Neruda og forfatterne Jorge Luis Borges og Henry David Thoreau. Vi er blant navaho- og hopi-indianere og følger i sporene til comanche-krigeren Quanah Parker.

Reisen er også en forlovelsesreise. Er den øltørste vagabonden Arne R. komfortabel med et giftermål, og er han klar for barne-skrik og bleieskift? Hvordan vil Cosima, som har diabetes, klare reisens ekstreme geografi, med hete ørkener og fjellpass på fem tusen meters høyde? Mye taler for at turen vil bli vakker, vond og vanskelig.

Arne R. Pettersen, født 1964 i Hølen, debuterte som global syklist i 1984. I 1998 utgav han den kritikerroste diktsamlingen Kjøttøyeblippet, på Cappelen forlag.

Verdens ender
Om å sykle fra Patagonia
og til Nordkapp

Arne R. Pettersen
Kolofon forlag
Haugen bok, kr 350
680 sider, innbundet

(Alle tre bildene er innkjøpt til Preus museums samling)

© Morten Krogvold, Harton Pushwagner, billedkunstner, Oslo, 2014.

© Morten Krogvold, Ingrid Lorentzen, danser og ballettsjef ved Den Norske Opera & Ballett, Oslo, 2007.

© Morten Krogvold, Arne Nordheim, komponist, Oslo, 2007.

MORTEN KROGVOLD: KLASSISKE PORTRETTER

Hvis du ber noen nevne en norsk fotograf de kjenner til, er sannsynligheten stor for at de nevner Morten Krogvold. 40 år etter debututstillingen på Preus fotomuseum, har de gleden av igjen å ønske Krogvold velkommen med eget utstillingsrom på Preus museum.

Morten Krogvold (70) er en sterk og tydelig profil innen norsk fotografi. Han har hatt stor betydning ikke bare som fotograf, men også som formidler og lærer (også i folkehøgskolen) som har påvirket flere generasjoner norske fotografer. Lidenskapen for det analoge fotografiet og mørkeromsarbeidet skaper grunntonen i hans melankolske og innsiktsfulle blikk på menneskets eksistens i verden. Fotografiene hans er klassiske og tidløse, og selv sier han at han er opptatt av å fotografere det evigvarende, ikke det moderne eller tidsriktige. Dette har vært tydelig gjennom hele hans 45 år lange karriere.

Allerede som fersk fotograf fortalte han at han forsøkte å få frem sinnsstemninger gjennom en bevisst bruk av lys og rom. Krogvold er mest kjent for sine portretter, men har jobbet innen en rekke fotografiske sjangre, som arkitektur, stilleben, dokumentar og landskap. Hugo Lauritz Jenssen skriver i boken *Morten Krogvolds portretter*: ... «Han er en hjelpeløs teknologisk dinosaur som møter den moderne digitaliseringens diktat med standhaftige krav om tidløshet, han insisterer på å bli akterutseilt for å ha stevne-møter med evigheten [...] Denne Krogvold må unnsnippe tiden som var det svartedauden som banket på med sin

pestbefengte knokkelhånd. Det er ikke lett, men det er verdt et livs arbeid» Gjennom utallige workshops særlig i Vågå, og med sin helt spesielle formidlingsevne, har han åpnet opp forståelsen for fotografi for et stort publikum. Serien «Ansikt til ansikt» på NRK fra 2003 gjorde ham folkekjær som programleder og portrettør. Som initiativtager og kunstnerisk leder for fotofestivalen Nordic Light i Kristiansund fra 2006 har han fått til et møtepunkt mellom norsk fotografi og internasjonale storheter. Krogvold er også en kulturpersonlighet, som i over 40 år har stått sentralt i den norske offentligheten som en sterk pådriver for billedkunst-

ens, musikkens og litteraturens betydning i samfunnet. I 2005 ble han hedret med dekorasjonen Ridder av 1. klasse i Den Kongelige Norske St. Olavs Orden for sin samlede innsats og engasjement for fotografi. Leif Preus hadde en stor kjærlighet til både mennesket og fotografen Krogvold, og det var ved Preus fotomuseum at han hadde sin debututstilling i 1980. I utstillingskatalogen skriver Leif Preus at den 27 år gamle fotografens ønske er å få laget en kolleksjon portretter av interessante personligheter. Når man ser tilbake, kan man trygt si at han har lykket med nettopp det! Portrettene blir stående igjen som et tidsvitne og som en minnebok over norsk kulturhistorie. Krogvold har også reist mye og fotografert ukjente, men interessante mennesker, og det er tydelig at han møter alle med den samme respekten og nysgjerrigheten. Selv sier han at et godt portrett skildrer et møte mellom to krefter. «Spenningen jeg opplever under en portrettfotografering kan ikke sammenlignes med noe annet.»

ØK

Mer om utstillingen her: <https://www.preusmuseum.no/nor/Opplev-utstillingene/Aktuelle-utstillinger/Morten-Krogvold> (med videointervju med Krogvold) Preus museum – Horten www.preusmuseum.no Utstillingen kan du ser fram til 5. april

FOLKEHØGSKOLENE SCORER FREMDELES SVÆRT GODT: EPSI 2020

Vi var svært spente på fjorårets EPSI-undersøkelse. Da var det elevene som hadde blitt sendt bort fra folkehøgskolene i mars som ble spurt om hvor fornøyde de var med året sitt. I hvor stor grad slo “hjemme-folkehøgskole” ut på den generelle tilfredsheten?

Av Dorte Birch

IF og IKF har hvert år siden 2013 invitert det eksterne analysebyrået EPSI til å foreta en undersøkelse av folkehøgskoleelevenes tilfredshet med året sitt på folkehøgskolen. Elevene blir spurt høsten etter de sluttet på folkehøgskolen slik at bildet er det mer varige inntrykket de har av folkehøgskoleåret sitt. I tillegg til at de blir spurt om deres samlede tilfredshet så blir de også spurt om tilfredsheten med ulike deler av året deres. EPSI foretar siden kjøringer slik at man kan se hvilke deler som har størst betydning for den samlede tilfredsheten.

FORNØYD MED ÅRET

Vi var, som sagt, spente på om det noe spesielle året i fjor ville gi mindre fornøyde elever, men det gjorde det ikke. Elevene var minst like fornøyd med året sitt på folkehøgskole som tidligere år. Og sammenlignet med universiteter, høgskoler og førstegangstjeneste så var folkehøgskoleelevene noen av de mest fornøyde ungdommene i Norge.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
FOLKEHØGSKOLE	79,5	76,9	78,9	75,5	78,7	80,7	80,4
HØYSKOLE	64,3	64,3	65,9	67,0	69,6	66,5	60,7
UNIVERSITETET	66,2	68,4	67,4	67,4	70,3	64,3	65,4
FØRSTEGANGSTJENESTE	-	-	-	67,5	69,7	71,6	74,7

ANBEFALER FOLKEHØGSKOLE TIL ANDRE

Svært mange begynner på folkehøgskole fordi de har blitt anbefalt det av venner og kjente. Vi er derfor alltid interesserte i å vite i hvor stor grad nye kull av folkehøgskoleelever sier de vil anbefale skolen. Fjorårets elever ligger høyere enn tidligere år når det gjelder å anbefale folkehøgskole. Det er altså tydelig at de ikke laster skolen sin for den noe amputerte avslutningen på skoleåret.

	Om du skulle velge folkehøgskole i dag, hvor sannsynlig er det at du da ville valgt (XX)?	På hvilken måte omtaler du (XX) til venner og bekjente?	Hvor sannsynlig er det at du vil anbefale (XX) til venner og bekjente?
2014	81,4	85,8	85,4
2015	82,7	85,8	84,7
2016	78,9	85,3	84,5
2017	74,4	78,5	80,3
2018	79,9	80,1	81,7
2019	80,4	86,4	83,9
2020	83,3	87,0	85,8

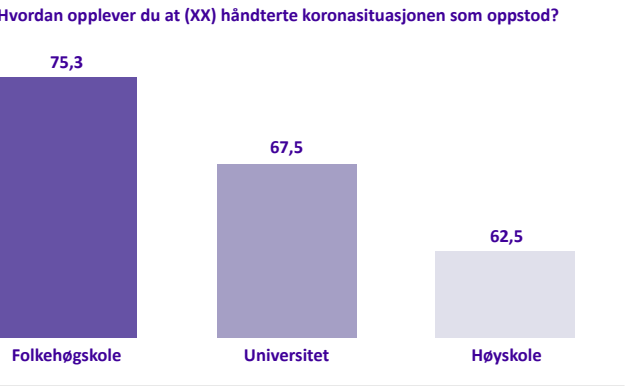
ENGASJEMENT OG SOSIALT MILJØ

Noe av det folkehøgskolene skårer høyest på er lærernes engasjement, personalets imøtekommenhet og det sosiale miljøet på skolen – rett og slett noe av kjernen ved folkehøgskole. Dette var akkurat like høyt i fjor som tidligere.

	faglærernes evne til å engasjere?	personalets imøtekommenhet og serviceinnstilling?	de ansattes evne til å gi råd og veiledning?	det sosiale miljøet på skolen?
2014	-	86,3	-	88,9
2015	79,0	84,8	79,5	83,8
2016	80,3	83,4	79,6	82,6
2017	76,8	78,7	75,8	83,5
2018	84,1	83,3	83,1	86,9
2019	82,6	85,2	80,9	86,9
2020	83,6	85,0	81,2	85,6

SPØRSMÅL OM KORONAKRISEN

Vi ba EPSI om å stille spørsmål rundt hjemmeundervisningen og om hvordan elevene opplevde at folkehøgskolene håndterte koronakrisen. Det er ikke tvil om at elevene syntes folkehøgskolene håndterte koronakrisen godt, spesielt om man sammenligner med universitetene og høgskolene.

NOTERT

RESPEKTEN FOR «ALMINNELIG ARBEID»

Mye av dette er klassekamp. Men det er også en kulturkamp, som dypest sett handler om å gjenreise respekten for såkalt alminnelig arbeid. Er det noe dette året har minnet oss om, er det at den kampen kan føres på ulike vis og av ulike aktører. Arbeiderbevegelsen og venstresida bør ha en naturlig plass i spissen for den kampen. Historisk sett har jo dette vært vår kamp, helt siden engelske arbeidere for 200 år siden forsøkte å samle seg i det de kalte en «Grand National Moral Union of the Productive and Useful Classes». Siden da har kampen for likhet og verdighet også vært en kamp om holdninger, om hvordan vi ser på arbeid, og om hvem det egentlig er som skaper nasjonenes rikdom.

Jonas Bals i Klassekampen

OLAV DUUN

Omgivelsene gjorde at han trakk seg tilbake. Inn i seg selv. Tilbake sto han nærmest som en tilskuer. Religionen gjorde noe med folk. De var ikke lykkelige. Livet måtte leves. Det var ikke en forberedelse på livet etter døden. Sykdom og død preget de. De søkte svar i all forvirringen. Problemene forsvant ikke med bønn og forkynning. Han måtte vekk fra dette. Ellers ventet håpløsheten. Han hadde så mange spørsmål som han måtte få svar på. Det fikk han ikke her på Gjøa. Foreldrene hadde forventninger. Men han ville vekk. Ingen enkle løsninger forelå. Var det et svik å utlevere de? Hvorfor var Gud viktigere enn menneskene?

Magasinet Ferrytales

INGEBJØRG HAR FÅTT SIN EGEN LINJE PÅ FOLKEHØYSKOLEN:

– PENSUM? DET ER ALT DET JEG MENER DE BØR KUNNE

Da skoleåret begynte denne høsten, kunne Ingebjørg Faugstad Mæland (39) skilte med egendesignet linje i animasjon og illustrasjon på Sandefjord folkehøyskole.

Tekst og foto:

Kjersti Bache - Østlandsposten

– Og den er fullstappa med hele 16 elever! Hun bryter ut i verdens mest fornøyde smil på vei fra hovedinngangen på Sandefjord folkehøyskole. Som ligger midt i kornåkrene mellom Verningen og Sandefjord by.

Våren har vært spesiell for animatøren og illustratøren som har jobbet hele sitt yrkesaktive liv hos Sandnes Media i Larvik. I det siste året har hun i tillegg illustrert flere barnebøker, som har blitt lagt merke til. Blant annet en barnebok om Norges isdronning Sonja Henie.

– Jeg har faktisk fått mange jobbtillbud, sier hun forsiktig. Men da Sandefjord folkehøyskole tok kontakt og spurte om hun kunne tenke seg å lage en ny linje, da kunne hun ikke si nei.

KJENNER SEG IGJEN I ELEVENE

Nå haster hun over tunet og låser oss inn i bygget bak hovedbygningen. Ned en trapp i en litt sliten gang, og vips, der står vi i et nyoppusset klasserom. Bare delt av små skillevegger sitter 16 ungdommer mellom 18 og 22 år fra hele landet og tegner på hver sin i-pad.

– De er kjempeflinke. Nesten alle her har sittet og tegna seg gjennom ungdomsskolen og videregående.

Hun ser seg rundt.

– Dette er en gjeng som er litt lik meg sjøl. Martin Fagersand fra Fredrikstad tegner med sterke farger, Sophia Schandy Kamtsikoudj fra Risør elsker glitter og Elise Groth fra Bærum har fått sansen for grønne planter, mens flere er opptatt av fantasy og tegneserier.

– I oktober skal de tegne en tegning for hver dag, og alt skal postes under «Inktober» på Instagramsiden til klassen, forklarer hun.

”
JEG PRØVER Å
LÆRE DEM ALT
DET JEG GJERNE
VILLE LÆRT
SJØL

– Ingebjørg er helt nydelig. Hun har erfaring fra bransjen, og er sykt dyktig. Vi stoler på det hun sier, forteller Elise.

Det er tydelig at klassen elsker å kunne bruke et år på å gjøre det de liker aller best, nemlig å tegne eller lage animasjon.

SKOLEN HAR VIRKELIG «GØNNA» PÅ

Sandefjord folkehøyskole har linjer som fashiondesign, filmproduksjon, musikk og låtskriving, skuespiller, kunst og arkitektur. Og de har aldri hatt så høye søkertall som i år, forteller studierektor Fredrik Møller Hansen.

– Den linja jeg har laget innholdet til, heter «animasjon og illustrasjon». Det er så morsomt at skolen virkelig har «gønna på», pusset opp lokalene og kjøpt inn utstyr. Og linja fikk overraskende gode søkertall, den er rett og slett fullstappa, sier Ingebjørg, som har fått ett års permisjon fra Sandnes Media.

Tidligere har hun jobbet med den kulturelle skolesekken og kulturskolen, men dette er første gang hun har voksne elever.

– Disse elevene har virkelig lyst til å lære, og noen vil ha dette som jobb senere. Det er så inspirerende, og de er så forskjellige i stil og personlighet, sier hun engasjert.

Ingebjørg Faugstad Mæland, lærer på linja Animasjon og illustrasjon.

– DET JEG GJERNE VILLE LÆRT SJØL

På temmelig kort tid har Ingebjørg og skolen laget timeplan og opplegg for den nye linja.

– Hva er pensum?

– Det er alt det jeg mener at de bør kunne, ler Ingebjørg, og legger til:

– Jeg prøver å lære dem alt det jeg gjerne ville lært sjøl. Derfor driller jeg animasjonsprinsipper og er opptatt av selve håndverket.

Ingebjørg snakker om mengdetrening i tegning, om hvordan det er elevenes egen «drive» som kan gjøre dem flinkere. Hun snakker om triks hun kan gi.

– Før jul tegner de digitalt på nettbrett, de skal lage Stop Motion og 3-D og jobbe med Adobe-programmene. Mens etter jul vil de få mulighet til å jobbe mer individuelt, og kanskje lage en liten film, forteller hun.

SKAPTE SIN EGEN ARBEIDSPASS

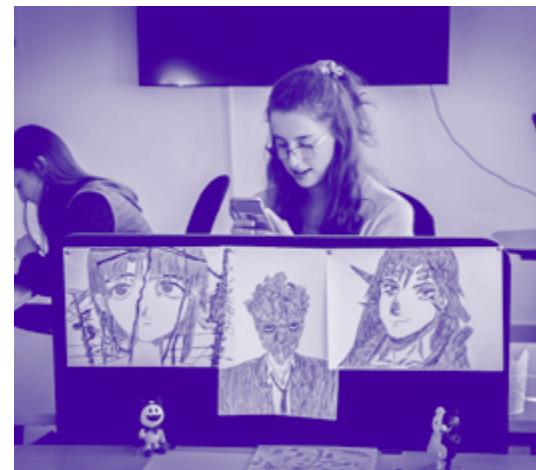
Tre dager i uka kjører Ingebjørg fra Byskogen på smale veier via Holms på gamle E18 til folkehøyskolen. De to andre setter hun seg på hjemmekontoret og illustrerer bøker.

– Nå holder jeg på med to barnebøker, en om gravemaskiner og en om sykebiler på Gyldendal forlag. Det er akkurat den type bøker sønnen min Ben på to og et halvt år elsker.

Hun smiler, og forteller at det er viktig for henne å holde fast i jobbene som bokillustratør.

– Elevene mine digger at jeg gjør bøker på si, sier hun og innrømmer at dagene har vært hektiske siden hun fikk muligheten til å være med på å skape sin egen arbeidsplass.

– Elevene på animasjon og illustrasjonslinja er en flott bukett folk, som har blitt trygge på hverandre veldig kjapt. De er ikke redde for å vise hverandre arbeidene sine, enda så forskjellige de er. Det blir spennende å se hva som skjer med dem i dette skoleåret, sier Ingebjørg, som helt klart er drømmelæreren til de 16 som har fått muligheten til å boltre seg i arbeidet med animasjon og illustrasjon.

ELVERUM: MOVIES ON WAR – 2020

Movies on War, filmfestivalen om krig og konflikt, fred og forsoning, ble arrangert i Elverum 19. – 22. november - for tiende gang. Mens kinoene i Oslo har måttet stenge på grunn av smittefare, var trenden mer stabil i Elverum, derfor fikk de lov til å arrangere en noe mer strippet festival.

Tekst og foto: Øyvind Krabberød

Sosiale arrangementer (utover visninger og panelsamtaler i kino-salene) ble avlyst, og skolevisningene utsatt til nyåret. Festivalsjef **Øystein Egge** var glad for å kunne ønske publikum velkommen:

– Nå er jeg lei av digitale festivaler, og har stor medfølelse særlig for Oslo-festivalene som har en umulig situasjon å forholde seg til. Vårt store ønske nå er at friske folk kommer seg ut av ekko-kammeret og isolasjonen, og tar seg turen til en trygg arena for å oppleve film der den hører hjemme: på kino. Vi er veldig heldige som ikke har den samme situasjonen i Elverum som i de store byene, og jeg tror fysisk festival er et behov mange har nå. Derfor har store deler av årets arbeid gått med til å vurdere smittevernstiltak, følge med på fargekart og ringe rundt for å få gode råd. Vi er også heldige som har fastmonterte seter i den største salen på Elverum kulturhus, der alle visningene finner sted i år.

– Programmet lider ikke noen nød over begrenset tilgang til film. Selv om vi ikke fikk de helt store opplevelsene ved andre festivaler i år, har vi hatt nok av filmer å vurdere fra, og jeg føler årets program reflekterer mye av det som skjer i verden i dag. Vi tilbyr kunstneriske opplevelser hånd i hånd med informasjon og innsikt i tiden vi lever i. Vi er nok ikke festivalen for den helt store eskapismen, men vi kan tilby engasjerende opplevelser og

«noe annet å tenke på», sier Øystein Egge.

Videre presiserer han: «Vi lette lenge etter filmer som tok for seg COVID-19, men de fleste riktig gode filmene om pandemi-en tror jeg vi heller skal satse på å finne i løpet av 2021.»

Vi fikk med oss åpningen og noen sentrale filmer. Det var store og viktige opplevelser og inntrykk, men også krevende å ta inn. Dette er noe ganske annet enn Hollywood og happy ending. Det er et stort arbeid å finne fram til de riktige filmene. I programmet finnes filmer fra land vi aldri møter på norske kinolerreter, det er en unik mulighet til å se «annerledes» filmer.

ÅPNINGSFILMEN

Etter en høytidelig åpning i kulturhuset, med prominente gjester, var det tid for åpningsfilmen **En ny start** (2020), en dokumentar om far og sønn som flykter fra krigen i Syria og som skal lande og tilpasse seg livet i kalde Norge. Den vant pitch-konkurransen i 2017 og ble filmet over to år. En nær, var og sår film som setter seg fast. Det er imponerende mye film som må skytes for å få til et slikt resultat. Filmen har fått god distribusjon på digitale film-festivaler og ligger også på NRK.

Vi vil også nevne den særdeles sterke filmen **Welcome to Chechnya**, hvor vi blir konfrontert med forfølgelse av homofile i Tsjetsjenia og aksjonisters livsfarlige arbeid for å redde truede personer ut av landet. Viktig og opprørende film!

Det er imponerende arbeid å sette sammen et slikt filmprogram, festivalen på Elverum som eies av Peer Væringsaasens Nationalfond, er én av to festivaler med dette temaet i verden.

Festivalsjef Øystein Egge håper at de igjen kan tilby andre folkehøgskoler deltakelse på neste festival, og seminaropplegg vi kan besøke folkehøgskoler med.

– Vår misjon er folkeopplysning og det opplever vi går hånd i hånd med verdiene i folkehøgskolebevegelsen, avslutter Øystein Egge.

Her er noen av høydepunktene fra programmet, med festivalsjefens kommentarer – som vi fikk med oss. Sterke inntrykk og opplevelser.

En ny start (Ala'a Mohsen, 2020): «Årets åpningsfilm starter der mange andre filmer om temaet «flukt» slutter. Vi følger en far og en sønn som har flyktet fra Syria til Norge. De er alene i verden og blir nødt til å omstille seg for å gjenskape en følelse av å være en familie. Filmen fanger mange førstegangsopplevelser – som skoledag, 17. mai og tur på ski – men langt fra noen episode av Migrapolis. Vi kommer tett på hovedpersonene og følger deres perspektiv med respekt og varme. Det er en genuin film om gjenkjennbare situasjoner og utfordringer. Filmen, ved co-produsent Kristian Mosvold, vant pitchprisen ved festivalen i 2017, og det er derfor ekstra spesielt for oss å kunne vise den som åpningsfilm.»

Welcome to Chechnya (David France, 2020): «En av de store snakkis-dokumentarene i år om en både uro- og oppsiktsvekkende trend i Øst-Europa. Filmen følger en gruppe LGBTQ+ aktivister i Tsjetsjenia som setter sitt liv på spill for å redde homofile ut av landet. Filmen bruker *deep fake*-teknologi for å gi filmens subjekter den livnødvendige anonymiteten de trenger. De negative holdningene til homofile er noe vi dessverre ser at tiltar så fort konservative nasjonalistiske og høyrepopulistiske strømninger vinner frem, og situasjonen er bekymringsverdig i flere deler av Europa.»

Only the Devil Lives Without Hope (Magnus Gerrten, 2020): «En av årets store overraskelser er filmen *Only the Devil Lives Without Hope*, en dokumentar om terror, forræderi og internasjonale intriger. Filmen gir oss et sjeldent innblikk i det ellers lukkede landet Usbekistan, og viser oss hvor langt regimet er villig til å strekke seg for å beholde grepet på sine nåværende og tidligere innbygere – i dette tilfellet hele veien til Norge og Sverige.»

For mer informasjon: www.moviesonwar.no

SLUTT MED DET!

Om du tror at folkehøgskolene er tilpasset alle,

slutt med det!

MaxPower

Kinosal og publikum med avstand. Assisterende rektor ved Elverum folkehøgskole, og medlem i styret for festivalen, Åsmund Mjelva, er med.

EN KORONASIKKER AKTIVITET

Det kommer en innslosingsperiode til etter neste ferie. Her er en aktivitet som både kan løses i karantene, med en meter- og tometer’n, og når verden er normal igjen. Her er femkamp.

Utstyr: noe å skrive med og på. Elevene kan løse oppgavene selv eller i små sikre grupper med riktig avstand. Hver gruppe lager et rute-ark på seks ganger seks ruter så store at det er mulig å skrive inne i ruten. I de øverste fem rutene til høyre skal det skrives inn temaer som elevene blir enige om. Fem temaer som byer, land, norske boktitler (bli enige om det skal være norske forfattere også, eller at oversatte titler er OK), bilmerker, på brødiskiven o.l. Det er bare fantasien som avgjør hvilke temaer som kan brukes. I rutene til venstre skal det nå skrives bokstaver i de fem nederste rutene. Velg «tilfeldig», men det bør vær to vokaler med. Nå skal gruppene fylle inn rutene. Bokstavene avgjør hva som skal stå i rutene. Ett svar i hver rute. Svarene må begynne på bokstaven til venstre. Hjelpemidler er naturligvis ikke tillat. Men ved tvil om svar er Google en god støtte. Husk å skrive leselig. Det er et annet lag som skal rette.

	LAND	BYER	PÅ BRØDSKIVEN	FOLKEHØGSKOLEORD	BOKTITLER
R	Rwanda	Roskilde	Roastbiff	Romkamerat	Ronja Røverdatter
F	Finland	Frankfurt	Fiskepudding	Fiskemiddag	Fem på nye eventyr
H	Honduras	Hammerfest	Hestepølse	Husmøter	Hvorfor spurte de ikke Evans?
E	Ecuador	Egersund	Eplemos	Enerom	En dag i Ivan Denisovitsj’ liv
A	Andorra	Askim	Appelsinmarmelade	Allmøte	Anne Franks dagbok

Bli enige om hvor lang tid dere skal bruke, eller vent til alle er ferdige. Gruppene bytter ark og retter hverandres svar. Alle sva-
rene leses opp i hver rute. Hvis flere grupper har samme svar blir det null poeng. Hvis svaret ikke deles av noen andre, gir det ett
poeng. Hvis flere har svart Ecuador blir det svaret strøket, men hvis bare en har svart England teller det svaret.
Måtte det beste laget vinne!

Benedicte Hambro

KALENDER

- 23.-24.november

Folkehøgskolens lederutdanning
Papirbredden, Drammen
18. februar
- Webinar om utfylling av klima- og miljørapport
11. mars
- Webinar om selvevluering
25. – 26. mars
- Kurs for nye lærere, del 2
7. – 8. april
- Kurs for tilrettelagt folkehøgskole – ved NKF
12. april
- Økonomikonferansen Trondheim
- 12.-15. april
- Rektormøtet Trondheim
- 31.5 – 2.6
- Landsmøte Folkehøgskoleforbundet, Sogndal fhs
9. – 12 august
- Folkehøgskoleuka, Fana folkehøgskole Bergen

Følg med på *kalender* på www.frilyntfolkehøgskole.no for mer informasjon, påmelding og nye arrangementer.

FRILYNT SOSIALE MEDIER

Med mål om å markere den frilynte delen av skoleslaget, har Informasjonskontoret for Folkehøgskolen startet egne kontoer på Instagram og Facebook under navnet Frilynt Folkehøgskole. Kontoene skal vise frem engasjementet på skolene og søker spesielt å dele poster om verdibasert aktivitet. Samtidig har man tatt i bruk emneknaggen #frilyntfolkehøgskole, som skolene oppfordres til å bruke i egne innlegg. Innspill og tips til gode bilder og saker som viser frem den frilynte folkehøgskolen tas imot med takk! Lik og del =D.

#FHSliv

Kreativ klemmevegg fra @bomlofhs. Dette er bildet med best rekkevidde på @folkehogskolene de siste 3 månedene!

Bilde fra @Wilma_gregers på @lofotenfolkehogskole. Mange av skolene har eget fotostudio. Det er ikke helt uvanlig at elvene har fri tilgang til det.

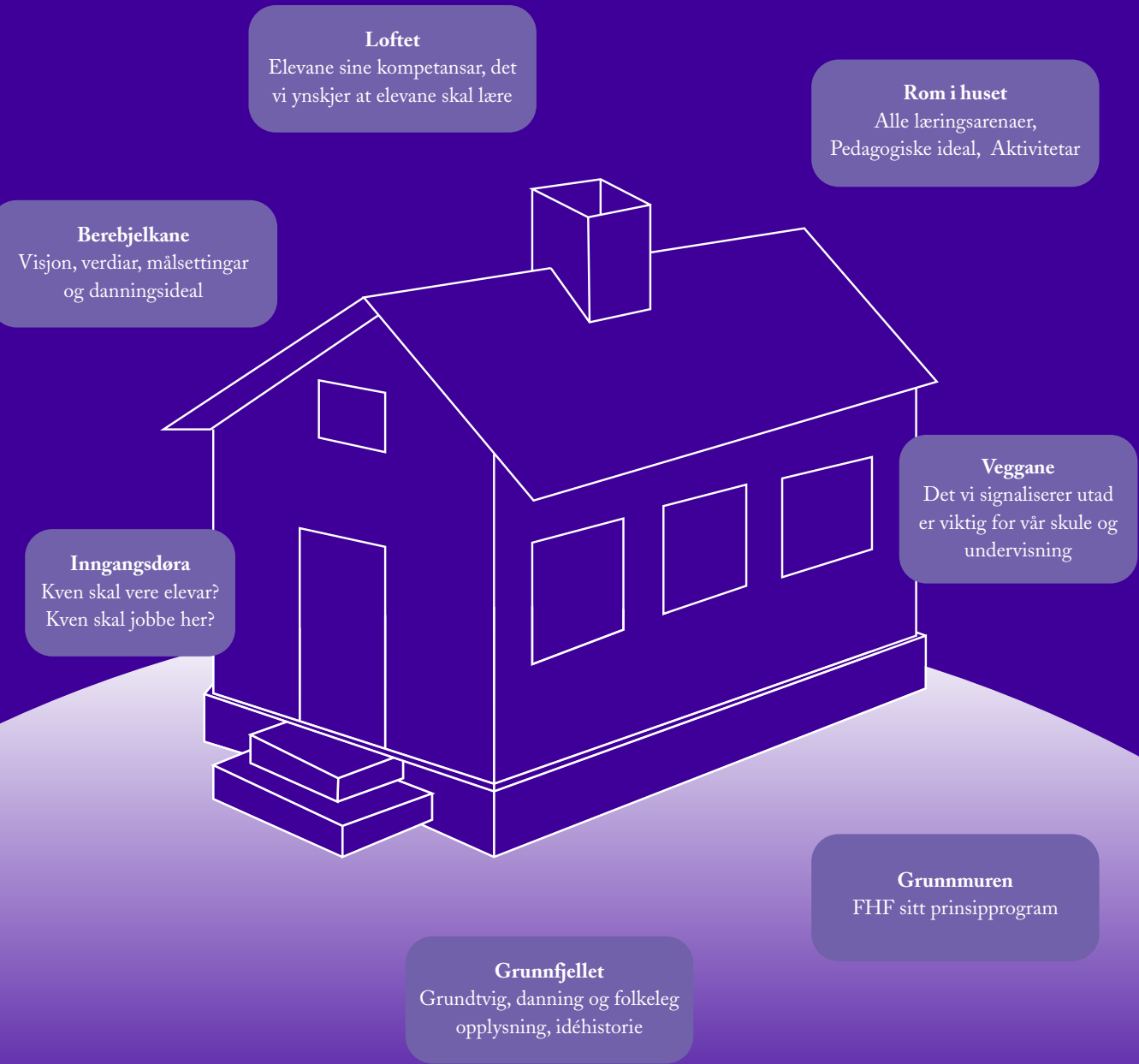

13 elever ved @asanefolk har (på eget initiativ) laget skoleavisa @thatsfetchmagazine. Den inneholder skolemote, horoskop, dikt og kunst laget av elevene. Prosjektet foregår på tvers av linjene.

Ingvild Sættem Beltesbrekke

«HUSET»

- EIN METAFOR FOR Å SETTE OMGREP I SYSTEM

Det er knytt mange ulike omgrep og ord til arbeidet i folkehøgskulen generelt, og i forhold til arbeidet med verdigrunnlag spesielt. Arbeidet med skulen sitt verdigrunnlag er sett fram som eit krav i folkehøgskulelova, men det er først og fremst viktig for å skape eit medvit og ei retning i det daglege arbeidet, – ikkje minst i møte med elevane. Verdigrunnlaget fungerer best som styringsreiskap når det er skapt i dialog mellom dei som leier arbeidet og dei som skal forvalte det. Slik blir læring skapt og meining utvikla.

Av Einar Opsvik, rektor Møre folkehøgskule

Dei handlingar ein utfører, den undervisning og pedagogikk ein skule har, og dei møter med elevar som alle i personalet vil eksponert for, vil uansett spegle eit verdigrunnlag. Det krev ei danna forsamling å bidra til å skape ei danna ungdomsgruppe! *Danning* er eit sentralt ord og mål for arbeidet i folkehøgskulen som alle må ha eit forhold til. Det er likevel berre eitt av mange ord og omgrep som kan brukast for å beskrive den enkelte skule sitt verdigrunnlag. For å skaffe oversikt over dette mangfaldet av ord og omgrep, har det for meg vore stor hjelp å bruke ein metafor.

Det er ikkje intensjonen å lage ein mal som skal høve for alle skular, men heller eit rammeverk der ein har oversikt og til ei kvar tid veit kva ein snakkar om. Ein kan velje kva ein vil bruke, men det er viktig å bruke det ein vel! Føremålet med bruken av «huset» har vore å sette omgrep i system og med det gjere det meir oversiktleg og lettare å gje det einskilde omgrep eit innhald.

BRUK AV METAFOR

Å bruke ein metafor er effektivt sidan vi har lettare for å memorere bilete enn rein tekst. Å bruke ein metafor er å gjere seg nytte av eit konkret bilete for å forklare noko abstrakt. Eit bilete som er kjent for alle skaper felles referansar og det knytter samanhen- gar mellom tidlegare erfaringar, tidlegare kunnskap og nye omgrep.

Eit hus som metafor for å beskrive og arbeide med folkehøgskulen sitt verdigrunnlag er nærliggande, sidan alle folkehøgskular har utgangpunkt i eit (eller fleire) hus. Alle kjenner forma «hus» og alle som arbeider i folkehøgskulen har eit forhold til sin byg- ning og sin skule. Eit hus kan teiknast veldig enkelt og dermed kun bruke nokre få omgrep, eller ein kan teikne det detaljrikt, der ein kan utbrodere ein heil fagterminologi. Ulike skular vil og ha ulike fokus og alle må finne sin måte å etablere eit læringssystem og arbeide med omgrep og verdigrunnlag på.

«HUSET»

Nedanfor kjem ein presentasjon av «huset» med dei ulike delane som eg har funne ten- leg for min arbeidssituasjon. Det kan gjerast enklare eller annleis, – her er mange muligheiter. Nokre delar er sentrale og må vere med uansett, t.d. fokus på *danning* og oversikt over *læringsarenaer*.

GRUNNFJELLET

Det er god bibelsk kunnskap på bygge på fjell. Vi står i ein samanheng, og det er ikkje tilfeldig at vi arbeider med *danning* som eit overordna tema. Å bli plassert i historia, og dei erfaringar som har blitt hausta tidlegare gir meining og lærdom til det som vi gjer i dag. Dette genererer i neste omgang motivasjon og energi. Folkehøgskulen er djupt rotfesta i eit menneskesyn og eit samfunnssyn som har blitt utvikla gjennom ei lang historie og blitt eit fundament for skuleslaget.

Der er nokre tema med djupe røter som kanskje gir seg sjølv når ein skal beskrive grunnfjellet i folkehøgskulen. Eg vil tru at alle som arbeider på folkehøgskule vil ha glede av å ha litt overblikk over kva som er hovudlinjene i Grundtvig sine idear og ideal. Andre fokus kunne vere utvikling av demokratiet og nasjonalkjensle og språkleg identi- tet. Det kan og tenkast at skulen sine eigne tradisjonar og historie med tilhøyrande personlegdomar som har prega ein skule, kan vere ein viktig del av fundamentet. Eit anna viktig element i grunnfjellet er folkehøgskulelova. Som all anna verksemd som er nær knytt til statlege eller kommunale midlar, er alibiet for arbeidet nedfelt i ei lov med tilhøyrande forskrifter.

GRUNNMUREN

Arbeidet som Folkehøgskuleforbundet (FHF) utfører er viktig som ein del av grun- nmuren for den einskilde skule. FHF har utover det å vere ei fagforeining også tatt mål

at seg å vere «...den viktigaste organisasjonen som forvaltar, fremmer og utviklar den frilynte folkehøgskolen som skuleslag og idé i Noreg.» Gjennom prinsippprogrammet får ein ferdig servert, rett nok på eit overordna nivå, både eit verdigrunnlag med definerte verdiar og formuleringar knytt til m.a. «danning» som er gode referansar og konstruktivt grunnlag for vidare arbeid på den einskilde skule.

BEREBJELKANE

Berebjelkane eller reisverket i ein bygning er det som er med på å halde bygningen oppreist. Berebjelkar kan vere synlege eller tildekt. Ofte er det verdigrunnlag ein forvaltar blitt til integrert kunnskap og arbeidsmåtar som ein skule og eit personale nyttar til dagleg. Kva moment ein vil legge inn som ein del av berebjelkane kan ein sjølvsgagt vurdere sjølv og det kan gjerast ulikt frå skule til skule. Forståing og formulering av det meste sentrale omgrepet «danning», er kanskje den viktigast berebjelken for arbeidet i folkehøgskulen. I denne framstillinga er fokuset i tillegg blitt lagt på visjon, verdiar og målsettingar.

VISJON

Ein god visjon er ei formulering som gir medarbeidarar noko å strekke seg etter, noko som skaper retning i arbeidet, store målsettingar som ein kanskje aldri når. Dersom alle blir invitert til å sjå sitt eige arbeid i lys av visjonen og får hjelp til å sette ord på det, vil den tilføre arbeidet retning, energi og arbeidsglede.

VERDI

Verdiar vil alltid kunne speglast på ein skulen, uavhengig om dei er artikulerte eller ikkje. Arbeidet med å sette ord på skulen sine verdiar vil vere mest effektivt ved å ta utgangpunkt i praksis og finne ut kva verdiar ein faktisk dyrkar.

MÅLSETTINGAR

Fokus på målsettingar er viktig også i folkehøgskulen. Det er ikkje intensjonen å gjere skulane målstyrte i NPM-forstand (New Public Management). Det er likevel viktig å lage mål som kan fortelle noko om skulen er på rett kurs og om elevar lærer og utviklar seg slik vi ynskjer. Målsettingar og hierarki av mål, kan formuleraast på ulike nivå. Ein kan lage slike overordna for skulen, langsiktige mål, mål for administrasjonen, mål for undervisning, valfag, linjefag, mål for sosialpedagogisk arbeid, kjøkkenestete og utanlandsturar etc..

DANNINGSIDEAL

Arbeidet med «danning» er presisert i lova, og definering av dette er dermed ein viktig del av den einskilde skule sitt verdigrunnlag. Sjølv om dette er definert av folkehøgskuleforbundet i prinsippprogrammet er det naudsynt og avgjerande for eit medvite arbeid at den enkelte skule og alle medarbeidarar har eit eigarforhold til dette. Det vil alltid vere behov for prosessar i personalet der ein ser samanhengen mellom dette og praksis på ulike læringsarenaer på skulen.

VEGGANE

Veggane på eit hus er det som både elevar og andre ser utanfrå. Det bør vere samsvar mellom dei signal vi sender til komande elevar og andre som er interessert i folkehøgskule, og det som faktisk er innhaldet. Som ein del av heilskapen i didaktisk relasjonstenking, inngår omgrepet «målstruktur» som eit tenleg analytisk verktøy. I teorien om målstruktur blir det poengtert at. Spenning mellom ein prestasjonsorientert og ein læringsorientert skulekultur er eit kjend tema i skuleverket generelt.

INNGANGSDØRA SKULEN ALLTID VIL SENDE SIGNAL TIL ELEVANE OM KVA EIN SER PÅ SOM VIKTIG OG VERDIFULLT

Inngangsdøra til «huset» fortel noko om kva eigenskapar vi legg vekt på når vi opnar dørene inn på vår skule. Dette gjeld både elevar og tilsette, - og kanskje og folk frå nærmiljøet. Kva eigenskapar ser vi etter når vi tar opp elevar til våre linjer. Er det ope for alle, eller vurderer vi karakterar? Kva krav stiller vi til tilsette; er det vektlagt å skaffe spesialistar som har faget sitt som hovudfokus, eller blir det lagt vekt på røynsle, livskunnskap og breidde i fagfeltet? Det kan vere ei god øving å drøfte om dei kvalitetar ein legg vekt på er i samsvar med dei verdiar og dei dannelsingsmål skulen har sett seg.

VINDAUGA OG ROMMA INNANFOR

Dette er den største delen av «huset» og metaforen. Alle rom i huset representerer ein *læringsarena*. Det er på læringsarenaene at særpreget for arbeidet i folkehøgskulen kjem til uttrykk og arbeidet blir realisert og læringsprosessar oppstår. Det er på læringsarenaene pedagogikken blir gjort om til konkret handling.

LOFTET / 2. ETASJEN

På eit nivå over læringsarenaene, på loftet eller andre etasje i «huset» kan vi plassere omgrepet «kompetanse». Dette er ei tveegga sverd. Sidan folkehøgskulen legg vekt på å møte den einskilde ungdom med dei føresetnader denne har, er det vanskeleg å bestemme på førehand presist kva læringsinnhaldet og studieplanen skal vere, og dermed kva kompetanse den enkelte eleve skal ha ved skuleslutt. Grundtvig var opptatt av at «...*immer lysten driver værket, elsker, hvad I vil forstå*» Det ein er opptatt av og har lyst til å lære om, det lærer ein lett og det skaper indre motivasjon. Det blir ei øving å samtale med klassa, gruppa og den enkelte for å kartlegge kva ein vil ha fokus på innafor dei rammene som skulen og personalet sin kompetanse opnar for. Systematiske elevsamtalar og munnleg og/eller skriftleg artikulering av eige læringsutbytte kan vere ein god måte å kartlegge kva kompetanse elevane faktisk har tileigna seg.

ANDRE IDÉAR TIL BRUK AV METAFOREN

Berre fantasien set grenser for kva ein kan putte inn i eit biletet og i ein metafor. Det er viktig å vere klar over at ein metafor ikkje er røyndommen og derfor kan både misbrukast og mistydast. Alle metaforarar vil ha sin styrker og svakheiter, og alle ord og omgrep som ein puttar inn i denne bør vere tema for samtalar og diskusjonar.

Faksimile- Budstikka

KULTUERPRIS TIL RONNIE M.A.G. LARSEN

Harald Hårfagre nektet å klippe håret før Norge var samlet til ett rike. Askers kulturprisvinner nekter å klippe håret før koronaen er over.

– Bokhandleren i Tofte, Ronnie M.A.G. Larsen (49) ler av legenden. Han har planene klare for hva han vil gjøre når alt roer seg. Neste høst vil han arrangere litteraturfestival med arrangementer fem steder i kommune, og kanskje han da har klippet håret.

Tirsdag fikk han Asker kommune kulturpris for bokhandel virksomheten lengst sør i Asker, som fungerer som et lokalt kulturhus. Her har han bokbad, visefestivaler, høytlesning, konserter, quiz og butikk. Bokhandleren trekker publikum fra hele kommunen, men har også et lokalt kjernepublikum.

Ideen om å drive en kulturbokhandel med scene, fikk han på studietur til New York. Han overtok lokalene da den tidligere bokhandleren på Tofte pensjonerte seg. De første to årene endte med underskudd. I 2019 solgte han nok til å lønne to medarbeidere. Omsetningen har aldri vært så bra som i år. Da koronaen kom, tilbød han bok og blomster levert på døra i hele Asker. Wettre bryggeri var blant de første som bestilte, og det tok ikke lang tid før de installerte tappekran i bokhandelen. Her har det vært arrangementer og servering hver uke, frem til Asker stengte ned for noen uker siden. Men butikken er fremdeles åpen og innehaveren jobber gratis. Noe han har tenkt å fortsette med. I tillegg til å være filmlærer for studenter fra Follo folkehøgskole, spiller han i bandet Giske, han holder foredrag og sitter i Dissimilis-styret.

Klippet fra Budstikka

Foto: Øyvind Krabberød

NÅ HAR CHRISTIAN FÅTT SEG NY JOBB

Tidligere stortingspolitiker for Arbeiderpartiet, Christian Tynning Bjørnø, bytter bransje. Nå skal han jobbe i selskapet til en av Norges rikeste menn.

Etter 17 år i politikk og organisasjonsliv, bestemte Tynning Bjørnø seg for å prøve noe helt annet. 1. desember startet han i jobben som kommunikasjonssjef i Fredensborg AS, boligselskapet som eies av en av Norges rikeste menn, Ivar Tollefsen.

– Dette blir veldig spennende. Det er en ny bransje og nytt område for meg, men noe jeg ser veldig fram til å gjøre, sier Tynning Bjørnø som de siste årene har vært daglig leder i Folkehøgskolerådet. Fredensborg AS er ifølge sin egen nettside et investeringsselskap med eiendom, bolig og fritidsbolig som produkt. – For meg er dette med boliger og boligutvikling noe som på privat plan har interessert meg veldig mye. Fredensborg er et av Europas største eiendomsinvesteringsselskaper, med aktivitet i flere land, så det er mye å sette seg inn i og få oversikt over. Jeg skal jobbe med kommunikasjon av bredden i Fredensborgs engasjement, både mot myndigheter og allmennheten, sier Tynning Bjørnø.

Klippet fra Varden.no

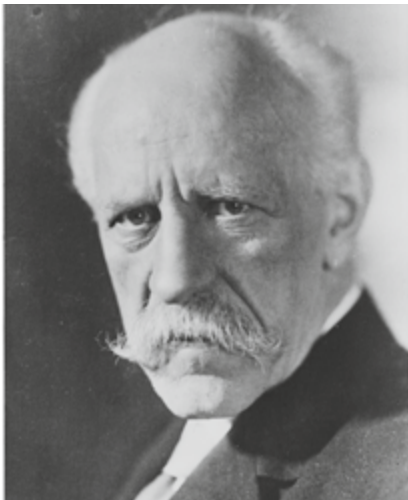

Foto: Nasjonalbiblioteket

VITALISME

Av Sigurd Ohrem

Idéhistoriker Jan-Erik Ebbestad Hansens nyeste bok (2018) om dikteren Alf Larsen og forholdet mellom hans antisemittisme og inspirasjonen fra Steiner, har aktualisert spørsmålet om forholdet mellom antroposofi, vitalisme og antisemittisme/fascisme i Norge på første halvdel av 1900-tallet. Grunnet antroposofenes engasjement innen norsk folkehøyskole i samme periode er dette også et relevant tema for folkehøyskolens historie.

Vitalismen er et underbelyst tema i norsk samfunnsdebatt, så også i folkehøyskolen. I denne artikkelen vil jeg spesifikt ta for meg forholdet mellom vitalisme, antroposofi og samfunnssyn i folkehøyskolen i før- og mellomkrigstidens Norge. Den videre intensjonen er å undersøke nærmere hvorvidt en slik samrøre av vitalisme og antroposofi kunne føre i antisemittisk eller fascistisk retning, og dermed også lede fram til andre verdenskrig og etterkrigsoppgjøret.

VITALISMEN OG TIDSÅNDEN

Jeg vil innledningsvis forsøke å gi et historisk og samfunnsmessig bilde av vitalismen, av hva den har betydd og i hvilken grad den har preget norsk kultur og samfunn.

For å få til dette vil jeg blant annet gå inn på vitalismen hos tenkere som Friedrich Nietzsche og Rudolf Steiner, og forfattere og ikoniske skikkelser som Knut Hamsun, Alf Larsen og Fridtjof Nansen.

Denne generelle beskrivelsen knyttes deretter til en mer fokusert drøfting av vitalismens og antroposofiens rolle i norsk folkehøyskole, med skikkelser som Olav Aukrust, Ingeborg Møller, Helga Geelmuyden og Olav Funderud.

EN FRI SJEL I ET SUNT LEGEME

Den folkelige frisksportbevegelsen med sin fysiske fostring, var viktig for den samfunnsmessige vitalismen, og fysisk fostring, både som livssynsgrunnlag og pedagogisk landskap, har vel aldri helt sluppet taket i den norske folkeligheten. «Den sterke, sunne mannen var en bærebjelke i nasjonen», sa førstekonservator Ingebjørg Ydstie ved åpningen av Munchmuseets livskraft-utstilling i 2006, som for øvrig foregikk kombinert med oppvisning fra Oslo turnforening. Hun peker samtidig på et fotografi av Frithjof Nansen. Ideal mannen i den vitalistiske kunsten fra mellomkrigstida var sunn, naturlig, sterk og naken, for øvrig nettopp

slik Nansen likte å avbilde seg selv ovenfor sine kvinnelige brevvenner, naken, naturlig og full av vital energi.

Vitalismen – eller livsfilosofien – preget europeisk åndsliv fra slutten av 1800-tallet, og i mer enn et halvt århundre framover, med sin, etter datidens målestokk antivitenskapelige forklaring på livet, en tro på at det finnes en livskraft i alt det levende, på tross av den materialistiske og atomistiske vitenskapen. Kunstnerens, atletens og naturmenneskets erfaringer med egen kropp var utgangspunktet, i nær kontakt og vekselvirkning med naturen.

ARVEN ETTER NIETZSCHE

Det var inspirasjonen fra Nietzsche og dennes tsunami av en filosofi som nå skyllet inn over Europa, som fant sine norske utløpere, og som med høy friluftsfaktor og sterke understrømmer av norrøn mytologi, skapte bølger også her i andedammen. Nietzsche var en hovedinspirator for vitalismen, og hans danske redaktør, Georg

FRA LYSETS LIVSFILOSOFI TIL GRIM IRRASJONALISME

Kilder:

Friedrich Nietzsche: Tragediens Fødsel. 1877. Frode Lerum Boasson: Men livet lever. UIB. 2015. Jan-Erik Ebbestad Hansen: En antisemitt trer frem. Alf Larsen og Jødeproblemet. Press. 2018. Arild Mikkelsen: Frihet til å lære. Cappelen. 2014. Marte Michelet: Hva visste hjemmefronten? Gyldendal. 2019.

Brandes, skrev entusiastiske artikler om Nietzsches aristokratiske radikalisme som også fant veien til det norske folkehøyskolemiljøet. Datidens kultur framsto i denne versjonen som dekadent mens det opprinnelige mennesket: «dette praktfulle, blonde udyr, streifende lystent etter bytte og seier,» det spontane, men irrasjonelle uttrykket for naturtilstanden ble løftet fram.

Nietzsches tidlige lære om kampen mellom det Apollinske og Dionysiske var en gjenganger i de vitalistiske debattene, (Friedrich Nietzsche: Tragediens Fødsel 1877). Han identifiserer i dette verket to essensielle grunnkrefter eller forståelsesformer som gjennom hele den europeiske historien har stått opp imot hverandre. Fra og med Perikles og Sokrates på 400 – tallet før vår tid har det apollinske vært i føringen. Kjennetegnet for denne forståelsesformen er en dyrking av det visuelle, harmoniske, vakre og opphøyde, men det dionysiske representerer det grenseløse,

ville, utemmede. Elementer av samme motsetning finnes også i skillet mellom det rasjonelle og det irrasjonelle, eller det objektivt/mentale vs det subjektivt/følelsesmessige. Særlig kirkens økende makt og utbredelse var avgjørende for at den apollinske innstilling ble enerådende, men nå var tiden inne for en omsnuing av dette forholdet, stadig ifølge Nietzsche.

VITALISME PÅ NORSK

Grunnet slike og liknende tanker ble vitalismen i mellomkrigstiden også assosiert med menneskesynet i fascismen, uten at denne sammenhengen nødvendigvis var åpenbar. Det fantes vitalister på begge sider av det politiske spekteret. Ett eksempel på en slik upolitisk vitalisme finnes i kunsten hos Edvard Munch, og i utgangspunktet også hos Fridtjof Nansen, fram til han var med og stiftet det høyre-autoritære og nasjonalkonservative Fedrelandslaget i 1926. Det grelleste og mest berømte eksemplet på vitalisme kombi-

nert med fascisme er Knut Hamsun, som etter å ha blitt nasjonal stjerne både i Norge og i Tyskland, valgte å støtte Nasjonal Samling og Quisling for deretter å møte Hitler. Hamsuns fascisme har vært et nasjonalt traume i alle år, for hvordan skal vi forstå forholdet mellom hans liv og hans verk, og hvordan skal vi forholde oss til at en av våre største forfattere også var nazist? Er det slik at nazistiske innslag også finnes i romanene han skrev, og er de der både i de eldre og i de nyere tekstene?

Det handler om relasjonen mellom liv og lære, mellom forfatteren Knut Hamsun og politikeren av samme navn. Det vanligste løsningsforsøket har vært å holde de to atskilt, og plassere den politiske Hamsun utenfor litteraturen, i et slags livsfilosofisk limbo, for dermed å kunne ta avstand fra hans livssyn. Ifølge den nyeste forskningen om Hamsun, ser ikke dette lenger ut til å være en fruktbar lese måte, de to hovedaspektene, livet og litteraturen, er for innvevd i hverandre. Og den felles

tråden som vever dem sammen til et hele er vitalismen, Hamsuns vitalisme. I følge en relativt nypublisert doktorgradsavhandling, Men livet lever, er det typisk for Hamsuns forfatterskap at «politikk og litteratur møtes i en vitalisme der målet er å bryte ned barrierene mellom mennesket som kulturvesen og livets egen kraft.» I avhandlingen står det at vitalismen kan defineres som en sammensatt forestilling om en livskraft som skulle komme til uttrykk i kunstneriske, filosofiske, kulturelle og handlingsmessige sammenhenger. Forøvrig en formulering som også peker i retning fascismens dyrking av irrasjonalisme og instinktorientering. (Men livet lever, Frode Lerum Boasson 2015)

Vitalistene dyrker gjerne ytre kraft og vitalitet, og fikk slik en ytterligere inspirasjon kom fra «den nye» biologien med Darwin og Haeckel. I tråd med både romantikken og biologien blir menneskelivets viktigste forbilde det ekte og ubesudlede liv i naturen. Vitalismen står i et visst motsetningsforhold til opplysningstanken ved å sette drifter og instinkter over den rasjonelle tanke.

Men, det gryende, nasjonalbevisste Norge trengte egentlig ikke en aldrende, sykdomsbefengt Nietzsche for å få vekket sine lenge slumrende, spontane livsinstinkter. Vi hadde allerede lederskikkelser og nasjonalikoner som Fridtjof Nansen, og kunstnere som Edvard Munch, til å berede grunnen og åpne slusene for den kommende flommen, selv om ingen av dem nok forutså en neste, og betydelig skitnere strøm, nemlig fascismen.

EN ANTISEMITT VOKSER FRAM

Jan-Erik Ebbestad Hansens nyeste bok (2018) om dikteren Alf Larsen tar opp forholdet mellom hans antisemittisme og inspirasjonen fra Steiner, og har aktualisert spørsmålet om forholdet mellom antroposofi, vitalisme og antisemittisme.

I den utgitte teksten, Jødeproblemet, som Alf Larsen skrev etter andre verdenskrig hevder Larsen at jødene styrte og drev frem den russiske revolusjonen, mens de også sto bak den vestlige kapitalismen. I manuskriptet «går Larsen langt i å forstå Hitlers forsøk på å utrydde jødene», heter

det videre hos Ebbestad Hansen. Men ikke nok med det, professoren påviser også klare sammenhenger mellom andre ledende antroposofers jødesyn og deres Steinerbaserte livssyn og overbevisning. I en artikkel fra 2019, om antroposofi og antisemittisme, spissformulerer Espen Grønlie på denne måten, «Jo, ikke bare hevder Ebbestad Hansen at Larsens antisemittisme var ideologisk begrunnet i antroposofien, han påstår endog at flere av de toneangivende antroposofene forsto det jødiske folket og jødedommen på samme måte som Larsen». Og i Ebbestad Hansens bok heter det videre «Det finnes altså flere eksempler på at den høyreradikale orienteringen, antisemittismen og den germanske folkeåndtenkningen i den antroposofiske bevegelsen ble videreført selv etter krigen. Poenget her er ikke å hevde at dette var den dominerende tendensen innenfor bevegelsen i etterkrigstiden, men å tydeliggjøre at Alf Larsen ikke var en enslig avviker.» (Ebbestad Hansen)

Med andre ord er det ikke urimelig å anta at den rolle antroposofien kan ha spilt, i kombinasjon med den norske vitalismen, som var sterkt påvirket av folkeåndstenkingen, ikke begrenset seg til et kort tidsrom rundt første verdenskrig. Særlig gjelder dette holdningene til jødespørsmålet, men trolig også andre aspekter ved samfunnssynet. Da er ikke veien så lang til å tenke seg at en tilsvarende tendens kan ha overvintret i folkehøyskolen.

Likevel, det er, utelukkende på grunnlag av Ebbestad Hansens bok, prematurt å konstatere en direkte sammenheng mellom antroposofi og antisemittisme, noe da også reaksjonene på boka har vist. Ved begynnelsen av det 19. århundre var nemlig antisemittiske forestillinger, særlig i den form vi, med Kaj Skagen, kan kalle den «åndelige antisemittismen» så utbredt, at den kunne se ut til å være en del av tidsånden. (Skagen 2019). At et fremmedgjort, til dels rasistisk syn på jøder kan ha gjort seg gjeldende både i det norske samfunnet generelt og, som vi faktisk kan ane, til og med i Hjemmefrontens ledelse, før og under andre verdenskrig, er en oppfatning som også finner en viss støtte i Marte Michelets nyeste bok om andre verdenskrig. Så antroposofiens mildt sagt

tvetydige forestillinger og utsagn om jødene vil uansett bare være en del av det totale bildet. (Marte Michelet 2019).

En beslektet hypotese, hvis antroposofien overhodet skal være med i regnestykket, er at symbiosen mellom Steiners åndsfilosofi og den særegne formen for nasjonalistisk vitalisme som den vi ser blant norske folkehøyskolefolk før og etter andre verdenskrig, er en katalysator for antisemittisme. Dette er noe som blir drøftet videre i neste del av artikkelen.

ARILD MIKKELSENS FORTELLING

Hvordan den vitalistiske tidsånden ikke bare som (biologisk) livsprinsipp men også som en «åndelig vitalisme» har vært medvirkende til å forme norsk folkehøyskole i begynnelsen av det 20. århundre, er uansett et underbelyst tema i folkehøyskoledebatten. Når Arild Mikkelsen i sin historiebok om den frilynte folkehøyskolen fra 2014, mer eller mindre avskriver antroposofien og vitalismen som kun et kort intermesso i skoleslaget, underkommuniserer han at den rådende tidsånden i en mye lengre periode var sterkt preget av vitalismen. Det er lite som tyder på at det samme ikke gjaldt for folkehøyskolen.

Slik jeg ser det, er dette enten en forhas-tet konklusjon, eller så bygger den på en for snever oppfatning av hva vitalismen egentlig omfatter og representerer. Denne tidsånden gjorde seg gjeldende i hele samfunnet, men dermed også i folkehøyskolen, der vitalismen i tillegg fikk en særegen antroposofisk tapning. Inntrykket av at han også bagatelliserer det antroposofiske innslaget forsterkes av en artikkel om Alf Larsen, der han i tillegg underkommuniserer eller regelrett benekter Larsens antroposofisk betonte anti-semittisme. I neste del av denne artikkelen vil jeg, med utgangspunkt i Ebbestad Hansens bok, men også andre kilder fra folkehøyskolens historie, prøve å utdype og utvide perspektivet på den norske vitalismen. Mikkelsens fortelling om denne fasen i folkehøyskolens historie trenger motstemmer, nye fortellinger, ikke ulikt den nye åpenheten som nå utspiller seg rundt krigshistorien og jødene, med sine nye fortellinger og andre stemmer.

BØKER, DANSK JUBILEUMSSERIE:

«HØJSKOLENS 10 BUD.»

BOK NR. 10, «BLIV ET FOLK»

«Højskolens 10 bud», består av 11 bøker, utgitt av dansk folkehøgskule. Den første boka, er ein introduksjon til dei ti neste, ført i pennen av professor emeritus Ove Korsgaard. Dei øvrige 10 bøkene har ulike perspektiv på folkehøgskulen sitt liv og virke, og det meste er overførbart til norsk folkehøgskule. Utgangspunktet for Korsgaard sitt historiebidrag er å vise korleis eit felles nasjonalt medvit skaper eit folk. Med bok 10 som har tittelen «Bliv et folk», er sirkelen slutta.

Ideen om folkeleg suverenitet vart aktualisert i Danmark i samband med konflikten kring grenseoppgangen i Slesvig, mellom Danmark og Tyskland. Grundtvig var engasjert i dette og tok til orde for at folket, og ikkje ein monark aleine, skulle vere med å bestemme dette. Det vart såleis viktig å fastsette kven som er folket og korleis eit folk bidrar til å skape legitimitet for å kunne bidra.

Bok nr. 10 «Bliv et folk» har same struktur som dei andre, med ein hovudtekst og i tillegg fire andre tekster som bygg opp under hovudtemaet med eksempel frå praktisk arbeid.

Forfattere, Iben Benedikte Valentin Jensen, legg vekt på Grundtvig sin innsats for å skape ein skule som kunne arbeide for felles nasjonal samkjensle gjennom folkeleg opplysning: «Sprog, historie og fælles myter og fortællinger var vejen til et nyt Danmark til fælles bedste for alle». Desse felles nasjonale perspektiva kunne bidra til å inkludere alle i samfunnet, også bønder, fiskarar og handverkarar. Føresetnaden vart at alle kunne lese, skrive og forstå landet si historie. Folket sine erfaringar måtte vere i dialog med vitskaplege teoriar. Det er ikkje snakk om ei anten eller, men eit fokus der akademiske omgrep må brytast mot folk sine praksiserfaringar. Felles språk vart viktig i denne samanheng; «ingeniøren må tale så at han kan forstås av bonden, - og bonden må have mod til at forælle ingenøren om sine erfaringer». Morsmålet sin kamp mot magisterspråket vart ei av fleire kampsaker. Det var den gongen som no, frykt for ei framtid som i vår tid blir sett ord på av Jürgen Habermas: faren for at systemverda vil kolonialisere livsverda. Vi står med andre ord framleis i den same spenninga.

Også lærarrolla kan bli offer for dette, dersom personleg karriere blir erstatta med den kallstanken som skal til for å vere eit menneske. Det er avgjerande å ha lærarar med personleg og

politisk medvit og engasjement i møte med elevar. At den enkelte lærar er klar over sitt ansvar for å ha ei stemme, og at ikkje berre skulen, men sjølve livet krev noko av ein.

Rektor ved Brandbjerg Højskole, Simon Lægsgaard, viser i neste artikkel i boka i praksis utfordringane med å skape møteplassar og fellesskap i skulekvardagen, der ein samlar menneske med svært ulike bakgrunn til «Det mangfoldige møte». Hans erfaringar er likevel at det er mulig å skape danning av «uhørt højkarat».

Boka presenterer både et glimt inn i grunnlaget for å skape eit folk, og presenterer eksempel på ein metodikk der *samtalar* er fundamentet for å bli meir medviten om si eiga historie og eigen kultur. Verdigrunnlaget for skulen er alltid referanseramme for arbeidet og diskusjonar i folkehøgskulen .

I ei tid der demokratiske institusjonar og tradisjonar er under press i land som vi kan samanlikne oss med, er medvit om kven vi er som folk viktigare enn nokon gong. Stadig nye folkegrupper som flyttar til vårt land utfordrar vår tenking omkring kven vi er som folk, og kva uttrykk dette har.

Ti tynne lettlesne bøker vil nødvendigvis kun skrape i overflata, men «Høyskolens 10 bud» speglar eit sterkt medvit i dansk folkehøgskule og viser fram Grundtvig si rolle i det danske samfunnet og historie. «Bliv et folk» er ei påminning til norsk folkehøgskule om at dannelsingsprosessane inn i nye tider vil vere prega av spenningar, dilemma og paradoks, og at vi alltid må søke etter det rotfeste som danskane er tydleige på. Dette er grunnlaget for å tolke vår eiga samtid og vere trygge på at vi kan bidra til å stake ut kursen inn i ei ukjend framtid.

Einar Opsvik,
rektor Møre folkehøgskule

BLIV ET FOLK

Iben Benedikte Valentin Jensen
FFD – Danmark

Bestilles på: webshop.hojksolerne.dk
Pris: 89 Dkr

BOKANBEFALING: PÆDAGOGIKKENS IDEHISTORIE

Ove Korsgaard

Jens Erik Kristensen

Hans Siggaard Jensen

Hvordan legitimeres oppdragelse i ulike epoker av vår historie? Fra hvor henter så vel foreldre som skoler deres overordnede legitimitet og autoritet? Er det fra religion, fra fornuften, fra humaniteten, fra vitenskapen, fra naturen, fra folket, fra rasen, fra demokratiet, fra økonomien, eller fra noe helt annet?

Pædagogikkens idehistorie kan lett leses som en utvidelse av Ove Korsgaards tidligere *Kampen om lyset* og *Kampen om folket*, og er en relativt stort anlagt bok om nettopp slike sentrale spørsmål som hvilke menneskesyn, verdisyn og samfunnssyn som i ulike perioder de siste 2000 år har blitt lagt til grunn for pedagogisk tenkning og legitimitet. Ja, boken er omfattende, og ja, den er dansk. Men den er til å bli klok av. Ikke minst på grunn av dens klare overblikk og dens klare oppbygning og relevans, også for folkehøgskolelærere i Norge.

Gjennom de syv første kapitlene redegjør forfatterne for grunnleggende skiftende tenkning rundt menneskesyn, verdier og samfunnssyn og derav skolesyn i de ulike epokene fra antikkens Hellas, via kapiteltitler som *reformasjonen* og *kristendommen*, *opplysningstiden* og *nyttige kunnskaper*, *nyhumanismen* og *dannelse*, *folket* og *nasjonal dannelse*, *naturalisme* og *reformpedagogikk*, *pro-gressivisme* og *reformpedagogikk til globalisering* og *livslang læring*.

I tillegg drar forfatterne noen gjennomgående lange linjer som har innvirket på de ulike epokers pedagogiske svar på forholdet mellom politikk og pedagogikk, som forholdet mellom det å være menneske og borger, makt og legitimitet og kunnskaper og egen-skaper. Mot slutten av boken aktualiseres spørsmålet om hvor fra skolen generelt, og i vår sammenheng folkehøgskolen spesielt, skal hente sin overordnede legitimitet fra i kommende år?

Her peker forfattere blant annet på *Brundtlandrapporten* og viser til den franske filosofen Bruno Latour som mener at klima-forandringene gjør det nødvendig for mennesket å avlære den klassiske humanistiske arv, hvor mennesket ser seg selv som herre over naturen, til i stedet å utvikle en forståelse for menneskets avhengighet av naturen.

Videre heter det «Med utgangspunkt i John Deweys synspunkt om at mennesket er en del av naturen, har den norske pedagogiske tenker Einar Sundsdal forsøkt å forene humanisme, naturalisme og dannelse,» i sin disputas fra 2013: *Naturalistisk humanisme. Bidrag til et pedagogisk standpunkt*. Kanskje vil begrepet naturalistisk humanisme bli pedagogikkens nye legitimitetsfigur, spekulerer forfatterne. Her synes jeg å kjenne igjen sterke strømninger i dagens norske folkehøgskole.

Anbefalt av Øyvind Brandt

Aarhus Universitetsforlag

524 sider

415,- kr (kan også skaffes som e-bok)

Utgitt oktober 2018

BLIKK FRA KAIKANTEN: RAINBOW FAKE

For noen år sia hadde jeg med en del amerikanske turister ut i båt. Det heile var i grunnen en vennetjeneste for en kompis som ikke kunne ta oppdraget sjøl, og jeg var bare sånn passe happy for arrangementet. Gjengen var av blanda alder, men hadde til felles at de mangla enhver kunnskap om 18-fots

båter. Det er ille samme hvem man har med å gjøre, men et direkte sjansespill når det gjelder amerikanere. Deres livsforsikring er i sin heilhet bygd på at idioter som tar dem med ut i båt skal flås til skinnet hvis det skjer noe.

Men på Vestfjorden havna vi etter hvert. Det var en dag som vi har mange av i Lofoten. Litt vind, litt sol og litt regn. Da skifter det fort, og verden er lyssettinger som kommer og går. Det gjorde spørsmålene fra mine amerikanske passasjerer også, og jeg svarte høflig, håper jeg. Men det er sånn med turistspørsmål at man må dra på litt når man er på tynn is og har liten kunnskap. Så da regnbuen kom til syne bak Svolvær-fjellene, fikk jeg vansker.

- Why is that rainbow so flat?

Flat? Jeg måtte se på dama som spurte, og på regnbuen. Den hadde heile Fløya foran seg, og det som kvelva seg over der var faktisk ganske utstrakt i formen. Den så rett og slett flat ut.

- Jo, sa jeg, det er fordi dere er så langt nord. Den blir flatere og flatere, og skulle dere slumpe til å se den på Nordpolen, så er den simpelt hen en rett strek!

- Oh, Jesus!

Jeg hadde venta meg protester, men de trudde meg. Det var smertelig, men jeg fant ingen vei ut av uføret. Det fikk stå til.

Nå ser jeg dem igjen på fjernsynet og forstår at jeg kunne ha smurt i dem hva som helst. At jøder er ute av stand til å se regnbuen fordi de ikke eter svinekjøtt, for eksempel. Og at våre norrøne forfedre slo i hjel barn og kokte dem for å lokke fram nordlyset. Det ville ha gått inn alt sammen.

Også som begrunnelse for å storme Capitol Hill.

Brynjar Tollefsen

Handling, nå! Dette er kanskje det klareste budskapet til Astrid T. Sinnes i hennes siste bok om hvordan norske unge mennesker engasjerer seg for en bærekraftig fremtid, og hva skolen kan lære av disse. Boken er rettet mot skolen, men er i høyeste grad relevant også for folkehøgskolene. Dette er en svært pedagogisk og godt strukturert bok, som jeg tror vil appellere til både lærere og andre ansatte på folkehøgskoler.

Det er ikke første gangen Astrid T. Sinnes skriver om bærekraft i skolen. I 2015 ga hun ut boken «Utdanning for bærekraftig utvikling. Hva, hvorfor og hvordan?». Sinnes er førsteamanuensis i realfagsdidaktikk ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), og har i flere år forsket på hvordan skole og lærerutdanning kan fremme utdanning for bærekraftig utvikling. Det som er spennende med boken «Action, takk!» (2020) er at den har som formål å inspirere til en undervisning som kan fremme *håp* og *handlekraft* for en mer bærekraftig framtid.

Boken er inndelt i åtte kapitler, hvorav seks av disse tar for seg ulike temaer som tekstilindustrien, mat og matproduksjon, og plastproblematikk. Sinnes trekker inn fagfornyelsen i skolen gjennom fokus på tverrfaglighet og dybdelæring. Et annet gjennomgående fokus i boken er mulighetene som ligger i de ulike tilnærmingene til utdanning - om/for/i/som - bærekraftig utvikling. Til dette har hun utarbeidet en modell som viser hva slags læring de ulike inngangene bidrar til, og inkluderer en mengde konkrete undervisningsforslag til de ulike tilnærmingene i hver av de seks kapitlene.

Det finnes mye litteratur om utdanning for bærekraftig utvikling eller bærekraftdidaktikk (Kvamme & Sæther, 2019). Noe som skiller «Action, takk!» er Sinnes sitt engasjement som skin-

BOKANMELDELSE: ACTION, TAKK!

Hva kan skolen lære av unge menneskers handlinger for bærekraftig utvikling?

Action, takk!

Astrid T. Sinnes

Gyldendal

Utgivelsesår: 2020

240 sider

Bokmål

Pris: kr 399,-

ner gjennom, og dermed håpet om og troen på at det er mulig å få til en bærekraftig framtid. Hun skriver i siste kapittel om hvilke store samfunnsendringer hun har vært vitne til, som man da problemet eksisterte ikke trodde at det ville være mulig å forbedre, men som man klarte å løse, og spør: «Hvilke endringer kommer de som i dag er elever i skolen, til å oppleve i sine liv? Vil vi klare å nå FNs 17 bærekraftsmål?» (s. 221). Sinnes legger ikke skjul på at hun fortsatt er fullt ut klar over hvilke enorme utfordringer unge mennesker kommer til å møte, men får i «Action, takk!» tydelig frem hvordan unge handlekraftige mennesker inspirer og gir håp gjennom sine evner til handlekraft. Det Sinnes med fordel kunne ha gjort, var å intervju et større mangfold av unge mennesker mtp flerkulturelle identiteter, og slik inkludert enda flere perspektiver fra de unge i Norge i dag.

Sinnes skriver i sitt forord at «Skolen skal være et sted hvor unge mennesker kommer for å lære. Denne boka er imidlertid fundert på ideen om at skolen er et sted som også har noe viktig å lære av unge mennesker.» (s.9). Noe man som lærer må være bevisst på er å ikke ha et ensidig fokus på hva enkeltindivider kan/bør gjøre av bærekraftige valg, men også øve kompetanse i systemtenkning. Derfor er det veldig bra og viktig at ett av kapitlene handler om politikk og samfunnsstrukturer.

Vi har absolutt mye å lære av unge mennesker. I folkehøgskolen går det hvert år ca. 8000 unge voksne. Kanskje kunne Sinnes skrevet enn oppfølger til «Action, takk!», hvor hun intervjuer unge handlekraftige mennesker i folkehøgskolen?

Brita Phuthi,

internasjonal rådgiver i Folkehøgskolerådet

ØKOLOGISK MAT PÅ FOLKEHØGSKOLER

Seks av de totalt 84 folkehøgskolene i Norge kan smykke seg med Debios valørmerke. Sund folkehøgskole har den høyeste valøren av folkehøgskolene, sølv. De andre har valørmerket i bronse. Fosen folkehøgskole har sertifisering for både økologisk planteproduksjon og husdyrhold og kan skilte med Ø-merket. Edle metaller og merker høres flott ut, men hva betyr egentlig dette? Hva vil det si å være økologisk? Og har det noe å si i det store og hele?

Av Petter Møller, rådgiver Debio

HVORFOR VALØRMERKE?

Debios valørmerkeordning er en populær ordning i store og små storkjøkken, fra hotellkjeder og offentlige kantiner til små pizzasjapper eller kafeer, eller til og med arrangementer som Øyafestivalen i Oslo. Merkeordningen er en måte å synliggjøre at man har en kjøkkendrift som satser på å servere bærekraftig mat. Et valørmerke kan være et virkemiddel for å trekke til seg både ansatte og elever som bryr seg om måltidskvaliteten på skolen. Å bruke merkeordningen i kommunikasjon både innad og utad viser at skolen tar maten på alvor. Det kan være noe man på kjøkkenet selv kan bruke for å systematisk produsere flere bærekraftige måltider. Vår erfaring gjennom mat- og miljøveiledning er at å jobbe mot en sertifisering er en form for bevisstgjøring rundt betydningen mat har for miljø og klima. Ofte kan en opplegging ikke bare øke økologiandelen, men også mengden lokale og kortreiste matvarer. Valørmerket kan rett og slett være et nyttig bidrag i folkehøgskolenes mål om å redusere CO2-avtrykket innen 2030.

Ordningen er i enkleste form en registrering av mengden økologisk mat på kjøkkenet. Før vi går mer i detalj, bør vi kanskje forklare hva økologisk mat og økologisk produksjon faktisk er!

ØKOLOGISK LANDBRUK JOBBER MED NATUREN

Alt landbruk er en inngripen i naturlige økosystemer som endrer levevilkårene for jordlivet, planter og dyr på stedet. Vi er avhengige av landbruket for å kunne eksistere, men måten vi innretter landbruket på påvirker hva slags fotavtrykk vi setter. Økologiske landbruksmetoder handler grunnleggende sett om å etterligne naturens egne prosesser. Det vil si at man ønsker at gårdsdriften er som et kretsløp, et økosystem, og hvor innsatsfaktorer i størst mulig grad kommer fra gården eller nærmiljøet. Dette betyr i praksis at det f.eks. ikke er tillatt å bruke kunstgjødsel. Reglene for økologisk produksjon handler også om dyrevelferd, bruk av sprøytemidler og mye mer, men siden det satses på klimagassutslipp i folkehøgskolene nevnes kunstgjødsel spesielt.

I økologisk landbruk har man fokus på å etablere lokale kretsløp, også av fosfor og nitrogen (som er de næringsstoffene kunstgjødsel inneholder). Disse næringskretsløpende etableres ved å benytte naturgjødsel, enten fra dyr eller planter, og drive det man kaller vekselbruk. Et vekselbruk betyr enkelt forklart å rotere på planteproduksjonen, og blant annet plante egne vekster, som kløver, som binder nitrogen i jorda til nytte for de vekstene man skal høste.

Som i mat- og landbruksproduksjonen ellers, trekkes også i økologisk landbruk dyrehold frem som en av de store kildene til metanutslipp – som er en klimagass. Men utover å bringe melk og kjøtt på bordet, kan dyrehold i økologisk landbruk spille en viktig rolle i selve produksjonsregimet på gården – hvor husdyrgjødsel bidrar inn i næringskretsløpet. Man vil kanskje tenke at kunstgjødsel er en god erstatning for kumøkk om man trenger mer nitrogen i jorda, men fullt så enkelt er det ikke. Produksjon av kunstgjødsel slipper ut mye klimagasser (produksjonen utgjør 3-5 % av gassforbruket i verden og bare produksjon av ammoniakk til kunstgjødsele utgjør 1 % av det totale klimagassutslippet) før det i hele tatt skal transporteres ut til gårder. Når de kommer dit, bidrar kunstgjødsele til å forsterke utslipp av N2O, lystgass, som både er negativt for ozonlaget og klima. Lystgass er en meget potent klimagass (300 ganger kraftigere enn CO2). Er økologisk landbruk dermed mer klimavennlig enn andre driftsformer? Forskningen svarer gjerne at variasjonen er større innad i driftsformene enn mellom og at hele landbruk kan fortsatt bli mer klimasmart. Hever man blikket fra bare klima hører det også med andre negative miljøeffekter av kunstgjødsele, som forsure av vannkilder, avsviing av vegetasjon, negative endringer av jordfaunaen, direkte og indirekte klimagassutslipp gjennom blant annet økt alge- og bakterievekst, kadmiumforurensning, osv. I tillegg til klima har man altså andre miljøaspekter som blant annet biologisk mangfold og jordhelse som økologiske landbruksmetoder jobber for å ivareta. Kunnskapen om hvordan menneskelig aktivitet påvirker kloden øker, og de siste årene har det globalt sett vært en dreining i hvordan man mener landbruket bør drives. I dag mener FN's organisasjon for ernæring og landbruk at landbruket helst bør drives etter agroøkologiske prinsipper og i EU diskuteres det å øke økologisk produksjon til 25 %.

Lenker:
Om valørmerkeordningen: <https://debio.no/omsetning-og-servering/>
Gebyrer: <https://debio.no/gebyroersikt-valormerker/>
Driftsbeskrivelse: <https://debio.no/dokumenter/>
Om Matvalget: <https://www.matvalget.no>

DEBIO

Debio har merket mat og utviklet økologien i Norge i over 30 år. I dag tilbyr de også veiledning og formidling, for at dine matvalg skal gjøre en forskjell.

Debio er garantisten for at varer merket med Debios' godkjenningssmerker er produsert på en økologisk og bærekraftig måte. Debio forvalter, regulerer og kontrollerer økologisk produksjon og regelverk, og er virksomhetens naturlige valg for sertifisering av miljø og kvalitet. I tillegg tilbyr de veiledning og kunnskapsformidling knyttet til merkene gjennom selskapet DebioInfo AS.

REGELVERK GIR TRYGGHET OG FORUTSIGBARHET

For å kunne omsette og markedsføre sin produksjon som økologisk må man ha en godkjenning på at produksjonen følger økologiforskriften. Mange assosierer økologisk med natur og blir overrasket når de får høre at villfanget fisk eller elgen og blåbærene fra skogen ikke automatisk regnes som økologiske. Årsaken til dette er at man ikke kan dokumentere hva en torsk eller en elg spiser og dermed kan man ikke garantere at disse råvarene tilfredsstiller gitte regelverkskrav. For at f.eks. blåbær skal kunne regnes som økologiske må de enten dyrkes eller plukkes i en skog som dokumenterbart ikke har blitt sprøytet med bl.a. nitrogengjødsel eller glyfosat. Noen vil kanskje hevde at dette er firkantet, men dette er også styrken til regelverket: Man kan faktisk ha tillit til at et produkt med Ø-merket på er produsert etter strenge regler til glede for jordlivet, planter, dyr og mennesker.

Reglene for økologisk landbruk er basert på et EU-regelverk som er implementert i norsk lov: Økologiforskriften. For å kunne kalle mat man omsetter for økologisk i Norge, må produksjonen

være godkjent av Debio. Det vil si at en av Debios kvalitetsrevisorer hvert år kontrollerer at regelverket overholdes. Dette regelverket kommer i tillegg til alle andre regler som gjelder for landbruksproduksjon. Ikke noe landbruk i Norge blir så grundig gått etter i sømmene som det økologiske.

Ansaret for sertifisering og revisjon av virksomheter som omfattes av regelverket er delegert til Debio av Mattilsynet. Debio er en privat medlemsorganisasjon, men har rollen som en forlengelse av norsk forvaltning. Økologiforskriften handler ikke bare om selve landbruksproduksjonen, men også om foredling, import og omsetning. Valørmerkeordningen er derimot et privatretslig regelverk som eies av Debio selv.

HVILKE SKOLER HAR EN AV DEBIOS MERKER?

Fjordane folkehøgskole

(ø-merket, servering)

Fosen folkehøgskole

(ø-merket, planteproduksjon og dyrehold)

Grenland folkehøgskole (bronse)

Lofoten folkehøgskole (bronse)

Ringerike folkehøgskole (bronse)

Stiftinga Sogndal folkehøgskule

(bronse)

Sund folkehøgskole (sølv)

GODKJENNING KAN BIDRA TIL Å NÅ BÆREKRAFTSMÅL

En folkehøgskole som ønsker Debios valørmerke, må kunne dokumentere at måltidene de serverer faktisk inneholder enten over 15, 50 eller 90 % økologisk. Dette måler man enten i innkjøpssum/verdi eller i vekt.

Man starter prosessen med å melde seg inn på debio.no og fyller ut en kort driftsbeskrivelse. Vet man ikke svaret på alle spørsmålene i driftsbeskrivelsen, vil det uansett løses når en kvalitetsrevisor fra Debio kommer på besøk og sjekker at opplysningene stemmer. Under dette besøket må man kunne dokumentere

andelen økologisk i innkjøpene sine. De fleste med orden i papirene sine har ingen problemer med dette: Valørmerkeordningen brukes like lett av både små enkeltvirksomheter som kafeer og store bedrifter som hotellkjeder.

Kvalitetsrevisorer er behjelpelige med å fylle ut driftsbeskrivelsen, men en overgang til mer økologisk forbruk kan kreve litt kreativitet og nytenkning. Kunnskap både om hvordan man kan handle inn klimavennlig, og om å lage spennende, næringsrike og mettende retter i stort volum til en pris man kan leve med er noe vi vet mange savner. Debio har derfor en egen veiledningstjeneste for storkjøkken, Matvalget, som i flere år har veiledet offentlige og private storkjøkken i hvordan man kan handle inn og tilberede mat på en mer miljøvennlig måte. Matvalget hjelper deg rett og slett til å servere flere bærekraftige måltider, og kan bistå med å få økologi og økonomi til å gå hånd i hånd, redusere matsvinn, justere kjøttforbruk til å nå bærekraftsmål, og kan også bistå med å finne lokale matprodusenter å samarbeide med. Et besøk av Matvalget kan hjelpe kjøkkenet med å sette sammen spennende, bærekraftige og prisriktige måltidskonsept som tilfredsstiller kravene i valørmerkeordningen.

Deltakelse i Debios merkeordninger betales med et årlig gebyr. For drift som går under økologiforskriften, som landbruksproduksjon, er gebyrene satt av Mattilsynet. For valørmerkeordningen, som Debio eier selv, er prisen satt av Debio og skal dekke våre kostnader til revisjonsbesøk og saksbehandling. Den årlige kostnaden for å delta i valørmerkeordningen og kunne markedsføre seg med merkene er 4635,-. Dersom man allerede har en godkjenning for landbruksproduksjon, som Fosen folkehøgskole, koster det 1030,- i året (siden man tar to ulike revisjonsbesøk i ett). Alt dette høres kanskje veldig formelt ut og i en forstand er det også det, men tilbakemeldingene vi får er ofte at det kan være en støtte å vite at noen bryr seg og følger med. For de fleste er også de ulike valørene noe å strekke seg etter og noe som motiverer, og ikke minst noe man kan bruke i markedsføring når man ønsker å trekke til seg nye elever og ansatte.

EDLE METALLER OG MERKER HØRES FLOTT UT, MEN HVA BETYR EGENTLIG DETTE?

Fotos: Debio

KALENDER

FOLKEHØGSKOLENES BÆREKRAFTVEDTAK:

18. februar kl. 13.00 - 14.30: **Webinar om utfylling av klima- og miljørapport for 2020**

1. mars 2021: **Frist for å nominere skoler til bærekraftprisen som skal deles ut for første gang på Rektormøtet i april i Trondheim. Se FHSR-rundskriv 22/20 for mer informasjon og kriterier.**

1. april 2021: **Frist for å levere klima- og miljørapport for 2020 via Miljø fyrtårn-portalen. Skoler som har spørsmål rundt dette kan kontakte Brita Phuthi, internasjonal rådgiver i Folkehøgskolerådet: brita@folkehogskole.no**

6. mai kl. 13.00 - 14.30: **Webinar om lokal klimaplan/bærekraftplan for skoleåret 2021-22.**

NOTERT

LYSET ETTER GUD

I en tid hvor stadig mere af det menneskelige tankeliv overføres til de funklende teknologier og den kunstige intelligens, rejser det sig spørgsmål som: Hvad bliver tilbage af sjælens lys, når der for alvor bliver blændet op for det kunstige lys? Hvad bliver det tilbage af den sjælelige glød, når de stadig mere smarte kulturelle indretninger og dyktiggjorte computeriserende objekter tager over? Skal vi virkelig forestille os de nye opfindere af kunstig intelligens som de der har betroet sig selv den ledige plads efter Gud skaperen, spørger Peter Sloterdijk.

LE MONDE diplomatique

DANSKENE OG SANG

Danskene tror fortsatt på sangens samlende kraft. Da «Høiskolesangbogen» nylig kom ut i sin 19. utgave siden 1894, var det en nasjonal begivenhet. Vi snakker om en varslet bestselger med et førsteopplag på 120.000. Fire dager etter lansering kunne Højskolernes forening melde om 75.000 solgte eksemplarer. Den danske sangtradisjonen har rot i en folkelig intellektuell kultur som høyskolesangboka er selve symbolet på. Det syngende menneske har en egen status i Danmark. Hun er mer enn bare en passiv leser, hun er en mikrokunstner, for fellessang er anvendt lyrikk i det offentlige rom.

Henrik Keyser Pedersen i Klassekampen

SANG: «RAMADAN I KØBENHAVN

Når sang kan skape så mye begeistring er konflikten heller ikke langt unna. Den nye utgaven av Højskolesangbogen inneholder i alt 601 sanger av dem er 151 nye. Det kan man mene er en revisjon av kanon på grensen til det revolusjonerende, men – bare folig – det kristne bidraget står støtt. Danmark er og blir salmedikternes fødeland. Kingo, Brorson og Grundtvig heter de tre store. Og her, snart 250 år etter sin fødsel, er sistnevnte fortsatt dikteren med flest sanger i høyskolesangboka.

Årets store overskrifter og den høye temperaturen på sosiale medier skyldes at en muslimsk sang for første gang har funnet plass i herberget. «Det brune Danmark mangler» sa artisten Isam B. for et par år siden. Nå er han kanonisert med sangen «Ramadan i København», egentlig en harmløs byballade, men verselinjen «Kroppen vender sydøst/Panden mot tæppet ned» har fått kommentarfeltene til å eksplodere.

Henrik Keyser Pedersen i Klassekampen

LEVI HENRIKSEN OG SAVN

- Hva savner du mest, nå som korona gjør oss mer stedbundne?
- Aller mest Sverige, som fortsatt er litt eksotisk for meg, selv om jeg alltid har vært der mye. I min verden er det helt utenkelig at man ikke kan dra til Sverige. Men ellers savner jeg det å reise – føler meg ganske halv egentlig. Jeg har bodd her hele livet, men grunnen til at det er blitt sånn, er vel nettopp at jeg har kunnet reise og komme tilbake og så reise igjen. Sånne enkle ting som å gå i gater, sitte på kafeer der man aldri har vært før, sitte i en bar man aldri har vært. Hele den nye diktsamlingen min har undertittel Dikt langs veien. Det å være på reise har inspirert de forskjellige diktene. Og det er alt fra Dubai til Reine i Lofoten. Jeg savner den reisendes nysgjerrighet.

Levi Henriksen i magasinet kulturPLOT

KORONAFRI FOLKEHØGSKOLE

*I skrivende stund er alle folkehøgskoler i gang etter juleferien
og ingen har hatt noe koronasmitte. Dette er svært
imponerende og svært gledelig!*

Av Dorte Birch

Det er skummelt å skulle beskrive dagens koronasituasjon i et blad der mye kan endre seg fra artikkelen blir skrevet og til bladet er ferdig i trykken. Når man i tillegg beskriver en fantastisk situasjon der ingen av folkehøgskolenes 7500 elever eller mange hundre ansatte har tatt med seg korona inn på folkehøgskolene, så får man et stort behov for å banke i bordet og slå kors i taket mens man krysser alt man har av fingrer og tær.

STENGTE UNIVERSITETER, HØGSKOLER OG FAGSKOLER

2021 startet med høyere smittetall og en pressemelding der regjeringen fortalte at universiteter, høgskoler og fagskoler ikke skulle få lov å starte opp med fysisk undervisning.

Regjeringen var samtidig klar på at folkehøgskolene skulle få starte opp som vanlig med mindre lokale smittevernmyndigheter mente noe annet. De aller fleste folkehøgskoler kunne derfor starte opp etter jul akkurat som de hadde planlagt det, mens en håndfull skoler måtte vente en uke eller to.

Samlet for alle gjaldt at de var ekstra forsiktige i oppstarten. Elevene ble delt inn i kohorter, mange skoler testet alle elevene, og det ble holdt avstand.

I tillegg hadde skolene nok hatt en god dialog med elevene før juleferien for å sikre at de

1. var ekstra forsiktige med hvem de var sammen med i juleferien
2. ikke kom tilbake på skolen dersom de hadde symptomer

GOD PLANLEGGING

En av årsakene til at folkehøgskolene fikk lov å starte opp når de fleste andre skoleslag måtte ha digital undervisning, var det gode planleggingsarbeidet folkehøgskolene har vist.

En annen årsak er at folkehøgskolene hadde så lite smitte – og ingen smittespredning – i høst.

Flere har snakket om at folkehøgskolene hadde flaks som hadde så lite smitte i høst. Ja, det var nok noe flaks – man kan tross alt ikke gardere seg mot all smitte som elever eller ansatte kommer borti når de er hjemme hos seg selv. Men flaks handler også om god planlegging – og det hadde folkehøgskolene i bøtter og spann.

HELDIGE ELEVER

Det er mange som har strukket seg lengre enn langt for å kunne gi elevene et så normalt år som mulig i år.

Folkehøgskoleelever er de heldigste ungdommene i Norge i år. De er de eneste som har kunnet være sosiale med jevnaldrende. Det setter elevene nok stor pris på, spesielt når de prater med venner som lever i en helt annen, og mindre sosial, virkelighet.

Smittetallene går opp og ned, men nå er vaksinene på vei. De siste prognoser viser at alle over 18 år skal få tilbud om vaksine før sommerferien. Det skulle bety en ny og mer normal virkelighet for norske folkehøgskoler til neste skoleår – forutsatt at ikke mutasjoner stikker kjepper i hjulet.

Det er fortsatt mange ubesvarte spørsmål for alle som planlegger neste skoleår. Det gjelder spesielt studieturer til andre verdensdeler – verdensdeler som ikke får ta del i de samme vaksinasjonsprogrammene som vi er med i.

Men vi må få koste på oss litt optimisme nå her i midten av januar. Vi kan ikke puste ut enda, men folkehøgskolene har gjort en formidabel jobb med å gi elevene et flott, trygt og sosialt år.

Bra jobba!

Dorte Birch

Arbeidslivet

DRØFTING

Drøfting er et begrep brukt i lov og avtale, som gir uttrykk for en forpliktelse i forholdet mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. I hovedavtalens § 10-2 *Tilrettelegging for samarbeid og medinnflytelse* står det at: «Det er en felles plikt for virksomhetens ledelse, de ansatte og deres tillitsvalgte, å ta initiativ til og aktivt støtte opp om og medvirke til samarbeid. Det pekes i denne forbindelse på at det er nødvendig at virksomhetsledelsen bruker tilstrekkelig tid, ressurser og oppmerksomhet på informasjon og drøftelser.»

I folkehøgskolene har man generelt sett en samarbeidskultur, med mange ulike arenaer for informasjonsutveksling og dialog. Rektor og den ansatte som er tillitsvalgt deltar på disse arenaene, og det at de sammen tar del i skolens liv på denne måten skaper et godt grunnlag for samarbeid. Det gir også begge sider innsikt og forståelse som de kan bruke i sine drøftinger. Vi ser imidlertid at det noen steder er en oppfatning at når «alle» har snakket sammen, så er drøftingsplikten ivaretatt. Én god grunn til at plenum ikke er egnet til det vi her mener med drøfting, er at det ofte vil være taushetsbelagt eller sensitiv informasjon som bør inngå som del av beslutningsgrunnlaget. Derfor må rektor og tillitsvalgt ha egne samarbeidsmøter.

Ved drøfting skal skolens ledelse legge frem saker av betydning for tillitsvalgt, og innhente dennes synspunkter, før det tas en beslutning. Dette innebærer derfor en mer formalisert samtale mellom rektor og tillitsvalgt, hvor man sammen søker å belyse en sak så godt som mulig, med felles mål om å finne den beste løsningen. Det vektlegges at ingen av partene bør gå inn i drøftinger med et bundet standpunkt, men forplikte seg til å foreta en reell drøfting.

Arbeidsgiver har ifølge lov og avtale en plikt til å gjennomføre drøftinger i saker som har betydning for arbeidstakernes forhold. Begge parter kan ellers be om et møte for å drøfte saker, men det er arbeidsgiver som innkaller til og leder drøftingsmøtene. Arbeidsgiver har ansvar for å skrive referat fra møtet. Form på både innkalling og referat skal gjenspeile sakens karakter. I mindre saker avtaler man gjerne tidspunkt muntlig, og refererer skriftlig kort i etterkant. I mer alvorlige saker er det større krav både til dokumentasjon og prosess, og det er viktig at ordlyden i referatet er slik at begge parter mener at det gir et riktig bilde av innholdet i møtet. I ekstraordinære saker skal drøftingsplikten behandles etter egne regler.

Begrepene informasjon og drøfting opptrår flere steder sammen i avtaleverket, og peker da ofte på at noen ganger starter en sak med informasjon, uten noen forventning eller rom for tilbakemelding, som så utvikler seg til en sak som skal drøftes. Det er også for å understreke at tillitsvalgte skal så tidlig som mulig ha tilgang på den informasjon de trenger for å kunne utøve sin rolle på best mulig måte. I noen tilfeller vil en drøftingssak lede frem til en forhandling, der hvor lov og avtale gir mulighet for dette, for eksempel ved inngåelse av lokal særavtale.

Målet er at samarbeid skal prege skolen som helhet, også i forholdet mellom de lokale parter i drøftinger.

Angelina K. Christiansen

Generalsekretær Folkehøgskoleforbundet

FOLKEHØGSKOLE FOR ALLE

Tema for landsmøtet vårt i juni er «Folkehøgskole for alle». Jeg er opptatt av at alle skal ha mulighet til å gå på folkehøgskole, og at det er en del av samfunnsoppdraget vårt. Det betyr for meg at elever med ekstra utfordringer skal få den hjelpa de trenger og at alle faktisk skal ha råd til å gå på folkehøgskole. Bærekraft er også å inkludere alle.

Mange skoler er fantastiske til å ta vare på elevene sine. De sørger for en liten ekstra vekkerunde om morgenen, og sjekker diskret at matpakka faktisk er med når elevene skal på tur. Målet er selvfølgelig at Preben skal greie å stå opp selv, og at Malin skal tenke at det er lurt å spise frokost og ta med matpakke, men mange trenger den ekstra drahjelpa fra oss for å faktisk greie det.

Noen elever er dobbelttellende og trenger ekstra støtte og struktur i hverdagen, og heldigvis finnes det andre støtteordninger, men først og fremst er det nok mange som bare trenger å dyttes litt ekstra.

Jeg er også overbevist om at vi bør sørge for at alle har råd til å gå på folkehøgskole. Det betyr at ikke alle nødvendigvis skal kunne velge linjene som har høyest kostnader, men alle skoler bør ha linjer hvor man faktisk kan greie å dekke kostnadene ved hjelp av studielånet. Det er viktig for mangfoldet ved skolene.

Og vi har i fellesskap vedtatt at vi skal fly mindre og reise mer bærekraftig. For meg betyr det at vi også bør kunne redusere kostnader og fortsatt gi elevene våre et fantastisk år.

Live Hokstad,
leder i Folkehøgskoleforbundet

DIGITAL SAMLING FOR FRILYNT REKTORER

Da mange rektorer hadde meldt inn et ønske om en frilynt leder-samling planla vi regionale rektorsamlinger i januar. Dessverre måtte disse av smittevernmessige hensyn utgå, og da gjensto det å møtes digitalt. Tirsdag 19. januar møttes 38 frilynte ledere til erfaringsdeling og informasjon både fra FHF, IF ved Dorte og fra Folkehøgskolerådet ved Live, Johan og internasjonal rådgiver Brita.

TARIFFOPPGJØRET OG REVIDERING AV SÆRAVTALEN

I annerledesåret 2020 var ikke årets tariffoppgjør ferdig før i desember. Oppgjøret i KS-området var ikke avsluttet med Ut-danningsforbundet da forhandlinger med Virke ble gjennomført, derfor ble det tatt inn en reforhandlingsklausul i Virkes protokoll. Mekling var avtalt til første uke i januar 2021, men etter kontakt mellom partene ble det enighet allerede før jul, og det opprinnelige forhandlingsresultatet blir derfor gyldig både hos KS og Virke.

Arbeidet i det partssammensatte utvalget som reviderer *Særavtale for undervisningspersonale i folkehøgskolen* er også utsatt på grunn av den pågående pandemien. Det vil bli forhandling om en eventuell justering av ulempetillegget i løpet av mars, vi kommer tilbake til dato.

FOLKEHØGSKOLEUKA 2021

I år er det Fana folkehøgskule som skal være vertskap for Folkehøgskoleuka. Den holdes som vanlig i uke 32: 9. – 12. august. Det blir kurs for alle yrkesgrupper i folkehøgskolen, og gode muligheter til å bli godt kjent med mange som jobber i frilynt folkehøgskole. Det foreløpige programmet ser slik ut:

- Kurs for nye lærere
- Kurs for nye praktisk personale
- Kurs for nye skoleledere
- Fremtidsvisjoner i frilynt folkehøgskole
- Demokrativerksted
- Internatet som pedagogisk metode
- Kjøkkenet og det grønne skiftet
- Kurs for lærere på cosplaylinjer
- Mellom solskinn og ruskevær

NYTT FRA NORDISK FOLKEHØGSKOLERÅD

NORDISK VÅRKONFERANSE BLIR NÅ HØSTKONFERANSE

Nordisk Folkehøgskoleråd arrangerer årlig en nordisk konferanse. Høsten 2021 vil denne arrangeres på Ungdomsøen utenfor København. Tema for konferansen blir «Folkehøgskolenes rolle i demokratiutviklingen».

SOLIDARITETSFONDET

Solidaritetsfondet hadde søknadsfrist 29. januar 2021. Fondet bygges opp av et 0,05 % påslag på medlemskontingenten, og skal gi støtte til frilynt folkehøgskoles internasjonale solidaritetsprosjekter. Styret har, som i fjor, gitt utfyllende prioriteringer knyttet til årets utlysning: Søknader som knytter sine prosjekter opp mot bærekraft vil bli prioritert i tildeling av midler fra Solidaritetsfondet.

KURS OM TILRETTELAGT FOLKEHØGSKOLE

NKF og FHF planla å holde dette kurset sammen i fjor vår, og prøver nå på nytt 8. – 9. april 2021. Kurset er åpent for alle som arbeider i folkehøgskolen, men målgruppen er først og fremst ansatte som arbeider på egne linjer tilknyttet tilrettelagt folkehøgskole, ansatte på skoler hvor store deler av undervisningen er tilrettelagt eller ansatte som har mange arbeidsoppgaver tilknyttet elever med særlige behov for tilrettelegging.

Kurset vil ha fokus på disse tema:

- Psykisk helse og utviklingsforstyrrelser/utviklingshemming
- Foreldrestemmen og foreldresamarbeid
- Hvordan støtte og hjelpe myndige elever som trenger hjelp til å regulere f.eks. matinntak, søvn og oppmøte
- Erfaringsdeling

KURS FOR NYE LÆRERE - DEL 2

De nye lærerne i folkehøgskolen som var på kurs på AFR i august, var samlet igjen tidlig i januar. Det var som vanlig planlagt en samling i forbundets lokaler, men vi måtte som alle andre nøye oss med et møte i det digitale rom. Det er planlagt å gjennomføre del 2 siste uken før påske, med håp om å kunne møtes for å reflektere over hvordan den første tida som folkehøgskolelærer har vært.

Angelina K. Christiansen

NYTT FRA IF

I skrivende stund så jobbes det mye med å få inn søkere til folkehøgskolene.

I år er et rart år, også når det gjelder informasjon og markedsføring. I stedet for å være på Utdanningsmesser og besøk på videregående skoler så driver vi med digitale messer og digitale møter med ungdommene.

Vi har økt vår digitale annonsering kraftig for å ta igjen for de manglende fysiske møter og vi ser etter flere digitale løsninger for å møte potensielle elever utover våren.

Søkertallene følger i høy grad smittetallene, hvilket ikke er så rart. I tillegg ser vi at søkerne snur seg mer mot linjer med et fokus på turer i Norge og undervisning på skolen og i nærområdet, og bort fra linjer med fokus på spesielt Afrika, Latinamerika og Nordamerika. Med smitte- og vaksinesituasjonen i de ulike områdene, så er dette heller ikke så rart. Akkurat nå kan det oppleves som tryggest å være i Norge.

Dette kan endre seg mange ganger før august, så det er viktig å ikke ta noe for gitt.

Folkehøgskolene er også i den unike posisjonen at vi er et sosialt skoleslag som har fått lov å ha tilnærmelesvis normal skoledrift hele skoleåret. Det betyr at skolene har tusenvis av fornøyde elever som deler sin glede med vennene der hjemme. Og det betyr tusenvis av sosialt underernærte ungdommer som trenger et år på folkehøgskole til høsten.

MIN DRØMMELINJE

Vi jobber også lengre enn søkerne til neste skoleår.

I 2013 laget IF og IKF en konkurranse der vi oppfordret folk til å dele gode forslag til nye linjer i norsk folkehøgskole. Mange av dagens linjer kom som inspirasjon fra konkurransen Min drømmelinje.

IF og IKF jobber nå med å få på plass en ny variant av Min drømmelinje. Forhåpentlig vil denne være til like stor inspirasjon for folkehøgskolenes linjeutvikling.

Dorte Birch

NOTERT

BRUK OG KAST

Siden 1958 har nordmenns forbruk økt med 338 prosent, og Norge ligger helt i Europatoppen i forbruk, bare slått av Luxemburg, ifølge NTB.

Ifølge Naturvernforbundet kaster vi 23 kilo klær hver i året.

Om verdens forbruk fortsetter uhemmet, vil vi behøve råvarer fra over tre jordkloder for å opprettholde et bærekraftig forbruk, ifølge NRK.

KK

VENSTRESIDA

.... Den opposisjonelle venstresida har vunne fram på det kulturelle området når det gjeld alt som har å gjere med kjønn, likestilling, innvandring, fleirkultur, skule, kyrkje, nasjon, i grunnen alt anna enn politikk og økonomi. Det som for 40-50 år sidan var eit ungdomsopprør, er i dag som ein lukka klubb der alle viktige kulturelle synspunkt blir delte av nesten alle innanfor dei politiske partia, pressa, kyrkja og academia. Den som set seg opp mot denne klubben, har det vanskelegare enn opprørarane i 1970-åra. Ein kan kome til å måtte betale ein pris for det, og det gjeld også kjende forfattadarar.

Kaj Skagen i Dag og Tid

NY KATALOG

I november var nok en Folkehøgskolekatalog klar. Den omfangsrike katalogen med magasinistoff, faktadel pluss linje- og skoleinformasjon er en viktig del av vår kommunikasjon ut mot potensielle elever. Den distribueres så bredt som det er mulig i disse dager. Utdanningsmesser har det ikke vært mulig å gjennomføre fysisk dette året, de er erstattet av digitale messer som vi håper kan bøte på noe av dette, men katalogen mister dermed en viktig kanal.

UNDERVISNING I GLOBALVETT

Fjellvettreglene har som mål å forebygge. Det gjelder også for Globalvettreglene, som vi ønsker skal bidra til mer bevissthet, økt refleksjon og diskusjon rundt vårt globale engasjement. Internasjonalt utvalg for folkehøgskolen (IU) er derfor veldig glade for at vi nå har utviklet undervisningsopplegg til Globalvettreglene, slik at folkehøgskoleelever og andre kan få økt globalvett gjennom oppgavene og øvelsene.

Tekst: Brita Phuthi, internasjonal rådgiver i Folkehøgskolerådet

Gjennom verdifult samarbeid med organisasjonene *Changemaker* og *Crossing Borders*, som har bidratt med undervisningsopplegg til henholdsvis nr. 4 & 6, og nr. 3, 5 & 7, fikk vi rett før jul ferdigstilt ett deltakende undervisningsopplegg til hver av Globalvettreglene. IU er også veldig glade for alle innspill fra folkehøgskolelærerne underveis i prosessen. IU har også utviklet en lærerveilder til alle undervisningsoppleggene, med tips til hvordan introdusere globalvett i personalet, samt ressurser til hvert av oppleggene m.m. IU fikk økonomisk støtte fra Den norske UNESCO-kommisjonen – uten denne støtten ville ikke dette prosjektet blitt en realitet. Oppleggene og lærerveilederen er tilgjengelig på: www.folkehogskoleradet.no/iu-globalvettreglene.

IU har siden 1983 jobbet med globale utviklings- og miljøspørsmål i folkehøgskolen. Det er mye godt globalt engasjement i folkehøgskolen – og det håper IU vil fortsette. Samtidig, som med alt utviklingsarbeid, er det viktig å jevnlig vurdere hva som fungerer, hva konsekvensene av arbeidet er og hvilke prioriteringer vi tar. IU, i samarbeid med folkehøgskolene, utviklet derfor

plakaten Globalvettreglene i 2017, for å rette fokus på disse etiske utfordringene.

Høsten 2019 vedtok folkehøgskoleorganisasjonene (FHSR, FHF, NKF, IF og IKF) en felles satsing for bærekraftig utvikling og FNs bærekraftsmål i folkehøgskolen. I dette bærekraftvedtaket er ett av målene at skolene aktivt bruker Globalvettreglene i reiser og andre aktiviteter i skolens regi,

«Det som trengs nå, er ikke først og

fremst skolegang for å lære de fattige i

utviklingslandene å lese og skrive, men

omskolering av de rike i nord!»

Sibusiso M. Bengu

innen 2021. Det er derfor ekstra gledelig at vi i desember 2020 lanserte undervisningsopplegg til Globalvettreglene, slik at skolene har bedre forutsetninger for å nå dette målet i bærekraftvedtaket.

IU har i mange år jobbet med «Pedagogikk for de rike» i folkehøgskolen. Kjernen i denne pedagogikken er dette sitatet til Bengu, som var utdanningsminister under Nelson Mandela i Sør-Afrika, om at vi trenger en omskolering av de rike i nord. Skal vi få til en reell bærekraftig utvikling innen 2030, må vi stille spørsmål ved egne holdninger, praksis og politikk. Det tror og håper vi at Globalvettreglene bidrar til. Globalvett krever nettopp det at vi tar oss tid til å fundere og reflektere over spørsmålene plakaten tar opp – og det er ikke gjort på fem minutter. Det er også i de læringssituasjonene hvor man må jobbe litt med materien, at man også tar den innover seg slik at den dukker opp igjen i senere situasjoner. Dette er dannelse og livslang læring.

ANNE TINGELSTAD WØIEN TILSATT SOM DAGLIG LEDER I FOLKEHØGSKOLERÅDET

Styret i Folkehøgskolerådet har tilsatt Anne Tingelstad Wøien (55) som ny daglig leder. Wøien har de siste to årene hatt stillingen som fagsjef for utdanning i hovedorganisasjonen Virke. Hun satt to perioder på Stortinget, fra 2009 – 2017, for Senterpartiet.

Anne T. Wøien har de siste to årene hatt stillingen som fagsjef for utdanning i hovedorganisasjonen Virke. Her har hun hatt ansvar for å tilrettelegge og bistå medlemmene i arbeidet med å bedre deres rammebetingelser, gjennom å utvikle og være pådriver av interessepolitiske strategier, jobbe opp mot myndighetene på alle nivå, delta i høringer og utvalsarbeid. Hun har bak seg to perioder på Stortinget for Senterpartiet (2009 – 2017). I perioden 2005 – 2009 var hun politisk rådgiver for to statsråder, og de to årene før det var hun engasjert i fylkespolitikken i Oppland. Anne T. Wøien er utdannet lærer med 13 års fartstid i skolen i Gran kommune, der hun også var øvingslærer for Høgskolen i Hedmark. Anne er fra Hadeland og bor delvis i Oslo og delvis på Brandbu. Hun sier at hun anser stillingen som daglig leder som en spennende mulighet til å kunne jobbe særskilt med et spennende skoleslag som gjør en formidabel jobb for ungdommen. Hun gleder seg til å være med på å styrke folkehøgskolens posisjon overfor politikere, myndigheter og samfunnet for øvrig. Gjennom sitt yrkesaktive liv og frivillige engasjement har Anne arbeidet for barn og unge og deres utdannings- og oppvekstvilkår. «I dag er det rekordmange ungdommer som søker seg til

folkehøgskolene,» sier hun. «Det er en pekepinn på at skoleslaget er viktigere enn noen gang og at myndighetene i større grad må se folkehøgskolene som en viktig del av det totale utdannings- og opplæringssystemet i Norge. Folkehøgskolene er kjent for innovasjon og nytenkning, men trenger også å kunne ta del i de nasjonale tiltakene som f.eks. videreutdanning for lærere. Å få anledning til å være pådriver for folkehøgskolene i en tid der ungdom sliter med mange kryssende forventninger både fra seg selv og andre, blir en spennende utfordring.» Folkehøgskolerådet mener at vi i Anne T. Wøien har fått en strukturert, engasjert og målrettet daglig leder. Vi er sikre på at hun vil bruke sin kapasitet og kompetanse i de krevende arbeidsoppgavene som venter henne, som også innebærer å bli kjent med det rike og mangfoldige folkehøgskolelandskapet. Folkehøgskolerådet anbefaler Anne T. Wøien varmt overfor skolene og Folkehøgskolekontoret og ber alle ta vel imot henne når hun starter opp en gang på nyåret. Inntil hun er på plass, er det leder og nestleder av FHSR, Gunnar Birkeland og Live Hokstad, som ivaretar daglig leders ansvar.

Folkehøgskolerådet

STØTTEANNONSER TIL FOLKEHØGSKOLEN

AGDER FOLKEHØGSKOLE
4640 Søgne
Tlf.: 38 16 82 00
Rektor: Reidar Nilsen
www.agder.fhs.no

ARBEIDERBEVEGELSENS FOLKEHØGSKOLE, RINGSAKER
2390 Moelv
Tlf.: 62 35 73 70
Rektor: Ingvild Tollehaug Jevne
www.afr.fhs.no

BUSKERUD FOLKEHØGSKOLE
3322 Darbu
Tlf.: 31 90 96 90
Rektor: Mariann Aaland
www.buskerud.fhs.no

BØMLO FOLKEHØGSKULE
5437 Finnås
Tlf.: 53 42 56 50
Rektor: Magne Grøneng Flokenes
www.bomlo.fhs.no

ELVERUM FOLKEHØGSKULE
2408 Elverum
Tlf.: 62 43 52 00
Rektor: Per Egil Andersen
www.elverumfhs.no

EVJE FOLKEHØGSKOLE
4735 Evje
Tlf.: 37 88 60 05
Rektor: Aslak J. Brekke
www.evjefhs.no

FANA FOLKEHØGSKULE
5259 Hjellesstad-Bergen
Tlf.: 55 52 63 60
Rektor: Tore Haltli
www.fanafhs.no

FJORDANE FOLKEHØGSKULE
Boks 130, 6771 Nordfjordeid
Tlf.: 57 88 98 80
Rektor: Silvia van Hesik Førde
www.fjordane.fhs.no

FOLLO FOLKEHØGSKOLE
1540 Vestby
Tlf.: 64 98 30 50
Rektor: Jan Martin Medhaug
www.follo.fhs.no

FOSEN FOLKEHØGSKOLE
7100 Rissa
Tlf.: 73 85 85 85
Rektor: Arnhild Finne
www.fosen.fhs.no

HADELAND FOLKEHØGSKULE
2760 Brandbu
Tlf.: 61 33 96 00
Rektor: Arne Ruste
www.hafos.no

HALLINGDAL FOLKEHØGSKULE
3550 Gol
Tlf.: 32 07 96 70
Rektor: Janne Merete Sukka
www.hallingdal.fhs.no

HARDANGER FOLKEHØGSKULE
5781 Lofthus
Tlf.: 53 67 14 00
Rektor: Trond Instebø
www.hardanger.fhs.no

HARSTAD FOLKEHØGSKOLE
9404 Harstad
Tlf.: 77 04 00 77
Rektor: Erlend Welanders
www.trondarnes.fhs.no

IDRETTSSKOLEN – NUMEDAL FOLKEHØGSKOLE
3626 Rollag
Tlf.: 31 02 38 00
Rektor: Lars Petersen
www.idrettsskolen.com

JÆREN FOLKEHØGSKULE
4352 Kleppe
Tlf.: 51 78 51 00
Rektor: Dag Folkvord
www.jarenfhs.no

KARMØY FOLKEHØGSKULE
4291 Kopervik
Tlf.: 52 84 61 60
Rektor: Jarle Nilssen
www.karmoy.fhs.no

LOFOTEN FOLKEHØGSKULE
8310 Kabelvåg
Tlf.: 76 06 98 80
Rektor: Jonatan Rask
www.lofoten.fhs.no

MANGER FOLKEHØGSKULE
5936 Manger
Tlf.: 56 34 80 70
Rektor: Geir Rydland
www.manger.fhs.no

MØRE FOLKEHØGSKULE
6151 Ørsta
Tlf.: 70 04 19 99
Rektor: Einar Opsvik
www.more.fhs.no

NAMDALS FOLKEHØGSKOLE
7870 Grong
Tlf.: 74 33 20 00
Rektor: Bjørn Olav Nicolaisen
www.namdals.fhs.no

NANSENSKOLEN
2609 Lillehammer
Tlf.: 61 26 54 00
Rektor: Unn Irene Aasdalen
www.nansenskolen.no

NESTOR MELSOMVIK
3159 Melsomvik
Tlf.: 33 33 55 00
Rektor: Terning Dahl-Hansen
www.nestorutvikling.no

NORDISKA FOLKHØGSKOLAN
Box 683-SE-442 31 Kungälv, Sverige
Tlf.: 00 46 303 20 62 00 vx
Rektor: Karin Langeland
www.nordiska.fhsk.se

NORDMØRE FOLKEHØGSKULE
6650 Surnadal
Tlf.: 71 65 89 00
Rektor: Kristian Lund Silseth
www.nordmore.fhs.no

NORD-NORSK PENSJONISTSKOLE
8920 Sømna
Tlf.: 75 02 92 80
Rektor: Geir Nydahl
www.nordnorsk-pensjonistskole.no

PASVIK FOLKEHØGSKOLE
9925 Svanvik
Tlf.: 78 99 50 92
Rektor: Ketil Foss
www.pasvik.fhs.no

PEDER MORSET FOLKEHØGSKOLE
7584 Selbustrand
Tlf.: 73 81 20 00
Rektor: Arild Moen
www.pedermorset.no

RINGEBU FOLKEHØGSKULE
2630 Ringebu
Tlf.: 61 28 43 60
Rektor: Rolf Joar Stokke
www.ringebu.fhs.no

RINGERIKE FOLKEHØGSKOLE
3510 Hønefoss
Tlf.: 32 17 99 00
Rektor: Morten Eikenes
www.ringerike.fhs.no

ROMERIKE FOLKEHØGSKOLE
2050 Jessheim
Tlf.: 63 97 09 10
Rektor: Haldis Brubæk
www.romerike.fhs.no

SELJORD FOLKEHØGSKULE
3840 Seljord
Tlf.: 35 05 80 40
Rektor: Mona Verpe
www.seljord.fhs.no

SETESDAL FOLKEHØGSKULE
4747 Valle
Tlf.: 924 23 106
Konstituert rektor: Liv Tanche-Larsen
www.setesdal.fhs.no

SKAP KREATIV FOLKEHØYSKOLE
Neseveien 1
4514 Mandal
Rektor: Hanne Christine Seyffarth-Fuglestveit
www.skapmandal.no

SKIRINGSSAL FOLKEHØYSKOLE
3232 Sandefjord
Tlf.: 33 42 17 90
Rektor: Knut Søyland
www.skiringssal.fhs.no

SKJEBERG FOLKEHØYSKOLE
1747 Skjeberg
Tlf.: 69 11 75 60
Vikarierende rektor: Sveinung Finden
www.skjeberg.fhs.no

SKOGN FOLKEHØGSKOLE
7620 Skogn
Tlf.: 74 08 57 20
Rektor: Lars Waade
www.skogn.fhs.no

SOGNDAL FOLKEHØGSKULE
6856 Sogndal
Tlf.: 57 62 75 75
Rektor: Ole Karsten Birkeland
www.sogndal.fhs.no

SOLBAKKEN FOLKEHØGSKOLE
2100 Skarnes
Tlf.: 62 96 70 70
Rektor: Harald Thompson Rosenstrøm
www.solbakken.fhs.no

SUND FOLKEHØGSKOLE
7670 Inderøy
Tlf.: 74 12 49 00
Rektor: Per Kristian Dotterud
www.sundfhs.no

SUNNHORDLAND FOLKEHØGSKULE
5455 Halsnøy Kloster
Tlf.: 53 47 01 10
Rektor: Mona Økland
www.sunnfolk.no

TONEHEIM FOLKEHØGSKOLE
2322 Ridabu
Tlf.: 62 54 05 00
Rektor: Jon Krognæs
www.toneheim.no

TOTEN FOLKEHØGSKOLE
2850 Lena
Tlf.: 61 14 27 00
Vikarierende rektor: Bjørn Veland
www.toten.fhs.no

TORSBUS FOLKEHØGSKULE
7320 Fannrem
Tlf.: 72 47 98 50
Rektor: Torkjell Solem
www.torshus.com

TRØNDERTUN FOLKEHØGSKULE
7227 Gimse
Tlf.: 72 85 39 50
Rektor: Tormod Gjersvold
www.trondertun.no

VEFSN FOLKEHØGSKOLE
8665 Mosjøen
Tlf.: 75 17 24 11
Rektor: Mette Haustreis
www.vefsnfolkehogskole.no

VOSS FOLKEHØGSKULE
5704 Voss
Tlf.: 56 52 90 40
Rektor: Kjetil Bruvik
www.voss.fhs.no

ÅL FOLKEHØYSKOLE OG KURSSENTER FOR DØVE
3570 Ål
Tlf.: 32 08 26 00 – TekstTlf.: 32 08 26 01
Fungerende rektor: Ann-Kristin Malmquist
www.al.fhs.no

ÅSANE FOLKEHØGSKOLE
5109 Hylkje
Tlf.: 55 39 51 90
Rektor: Bjørn Berentsen
www.aasane.fhs.no

TEKST- OG DIKTSTAFETTEN:

Lene Sørøy Neverdal er fotolærer på Danvik folkehøgskole i Drammen (tidligere Sogndal folkehøgskule)

Jeg bestemte meg for å tenke på én ting av gangen, uansett hva som skjedde. Det første jeg tenkte på var sjenanse. Det andre jeg tenkte på var kondens. Det tredje jeg tenkte på var det bildet av Khrusjtsjov hvor han slår skoene sin mot talerstolen. Etter det husker jeg ingenting.

Kim Hiortøy

Stian Bringsverd Olsen ved Svalbard Folkehøgskole utfordres til neste nummer av magasinet.